

UMEÅ UNIVERSITET
Sociologiska institutionen

I dansen blev alla känslor ok – en studie om unga tjejers deltagande i Earthheart dance och dansensembeln Elementa

Sofia Lindström
Fördjupningskursen i sociologi, uppsats
Vårterminen 2008
Handledare: Jenny-Ann Brodin Danell

Tack

Det är visserligen inte kutym att skriva ett tack inom en uppsats på grundnivå men jag vill ändå här visa min uppskattning till de personer utan vars hjälp och stöd det inte skulle ha varit möjligt att sammanställa denna studie:

Först och främst vill jag tacka alla mina respondenter, vilka inte bara tålmodigt, öppet och uppriktigt svarat på mina frågor, utan även läst mina mail, svarat på mina telefonsamtal och visat mig stor vänlighet. Tack särskilt för overseendet med en stressad intervjuares fadäser, så som att missa att intervjuinspelaren saknade batterier vid ett tillfälle, och att inte (utom vid det första intervjutillfället) kunna erbjuda ett mer privat intervjusammanhang än ett café med stojande barn och samtalade gäster i bakgrunden. Tack för er vänlighet och ert tålamod! Även stort tack till den tonårsgrupp jag fick träffa för att jag fick vara med i er dansträning och för det samtal jag fick hålla med er efteråt.

Inte minst känner jag tacksamhet mot Åsa Rockberg och Ingrid Amling för engagemanget i mitt arbete. Tack för er vänlighet och samarbetsvillighet med att kontakta respondenter, för erbjudandet att delta i helkursen samt den ekonomiska kompensationen för resa, boende, kurskostnad och mat.

Jag vill även tacka den grupp vilken jag delade helkursen i Earthheart dance för att gett mig tillåtelse att dela denna erfarenhet med dem. Det var mycket speciellt att få se och själv uppleva gemenskapen, glädjen och öppenheten som skapades i dansen. Tack till tjejerna som delade Tallen med mig!

Tack även till min handledare Jenny-Ann Brodin Danell som har lyssnat, läst och gett mig goda råd. Tack även till Lars-Göran "Basso" Karlsson för pepp och vänlighet.

Tack Helena Magnelöv, min vän och (enda) kurskamrat som delat uppsatsångesten med mig över otaliga koppar kaffe.

Umeå, maj 2008

Sofia Lindström

Abstract

Dans och kroppslig expressivitet har sällan analyserats inom sociologin. Detta kan bero på att dans ofta förstås som utan koppling till sociala praktiker. Ändå har dans betydelse för kvinnor och unga tjejer som en icke-verbal uttrycksform, som medium för inlevelse, självkänsla, kroppsmedvetenhet och gruppgemenskap. Genom en fenomenologisk och feministisk ansats undersöker denna studie, på uppdrag av dansformens utvecklare Åsa Rockberg, unga tjejers tidigare erfarenheter av dansensemblen Elementa och den terapeutiska dansformen Earthheart dance. Dansformen har ett uttalat mål att stärka unga tjejers självkänsla. Denna studie undersöker om deltagarnas upplevelser överensstämmer med dessa mål. Studien frågar sig också vilka delar av dansen som varit mest betydelsefulla för deltagarna och strävar därför utifrån deras berättelser föra en diskussion kring hur uttryck, kropp, självkänsla och dans kan höra ihop. Genom djupintervjuer av deltagare i Elementa och deltagande observation av Earthheart dance ämnar studien att förmedla en förståelse av deltagarnas upplevelser av dansen. Analysen är utförd genom kvalitativ innehållsanalys och har utformats genom stöd från sociologisk teori kring unga tjejers livsvillkor och den kvinnliga kroppens vara. I analysen utmejslades tre kategorier med tillhörande underkategorier vilka utgör vad som tolkats som det centrala i deltagarnas berättelser: *Åsa R: s ledarskap, gemenskap och kroppsmedvetenhet*. Ytterligare en aspekt vilken tas upp är *talet om det kvinnliga* i dansen då respondenterna i efterhand problematiserar detta. Studien visar att dansens olika delar har gett deltagarna något som de värderar högt. Det har fått dem att mer eller mindre känna sig värdefulla beroende på deltagarnas innebördes heterogenitet. Genom kombinationen av en förändrad syn på kroppens betydelse med att få trygghet och bekräftelse genom en grupp och en ledare vilken fungerar som förebild, tillsammans med en ny förmåga att uttrycka sig verbalt och kreativt kan dansen ge en känsla av värde och lycka och för unga tjejer. Dock argumenterar jag för att det i detta sammanhang är viktigt att se unga tjejer som samhällsvarelser med rättigheter, inte som en grupp vilken behöver förbättras. I diskussionen återknyter studien till dansens relevans för sociologin genom att ifrågasätta expressivitet av känslor genom rörelse som något irrationellt.

Nyckelord: Dans, unga tjejer, kropp, terapeutisk dans

Innehållsförteckning

Abstract	3
Preludium	3
Inledning	3
Studiens syfte	5
Frågeställningar	5
Bakgrund	5
Disposition	7
Vad är Earthheart dance och Elementa?	7
Earthheart dance	8
Tjejeckorna	10
Elementa	11
Metod	12
Förberedelser	13
Intervjuerna	14
Deltagarna	16
Deltagande observation	16
Analysmetod	17
Teori	19
Konstruktioner av kroppen	19
Young och den sociala konstruktionen av kön	20
Resultat	21
Kontakten med Åsa R - ett karismatiskt ledarskap	22
Talet om det kvinnliga – att inte ta till sig en särartsdiskurs	32
”En väldig gemenskap” – Elementa som off stage	25
En ny relation till kroppen – dans som medel för kroppsmedvetenhet	28
Diskussion – dans och rörelse som verktyg för självkänsla	34
Elementas förändrade syfte – ett problem?	35
Om unga tjejers behov och rättigheter	36
Dans som subjektsskapande – en förståelse i strid med rationalitetsdiskursen?	38
Referenser	40
Bilagor	43
Bilaga 1	43
Bilaga 2	44
Bilaga 3	45
Bilaga 4	46
Bilaga 5	47
Bilaga 6	48
Bilaga 7	49

Preludium

Näsåker, 2008-04-19

Som en del i kursens inledning får varje deltagare ge uttryck för de intentioner man har med att komma dit. ”Jag har kommit för att leka”, ”Jag är här för att ta av mig min mask”, ”Jag är här för att återuppleva gemenskapen”, ”Jag vill dansa, jag älskade att dansa förut men jag har förlorat det”, ”Jag är här för att knyta band med den lilla flickan som finns inuti mig”. Vi sitter i en ring och en litet mjukdjur i form av en drake skickas till var och en. Kursens ledare, Åsa, säger att det kan vara meningsfullt att säga högt varför man var där, för att kunna bättre känna vad man vill ha ut av helgen. Tillsammans är vi ungefär 20 stycken deltagare i rummet vilka har kommit för helgkursen i Earthheart dance. Temat för kursen är ”Barnet inom”. Åsa förklarar att syftet är att vi ska få leka, dansa och glädjas tillsammans åt livet. Några av deltagarna har som jag ingen tidigare erfarenhet av dansen. Andra har dansat förut och kommit tillbaka. Åldrarna i gruppen varierar mellan ungefär 20 upp till närmare 65 år. Vi är alla utom en kvinnor. Åsa R placerar sig själv i cirkeln mitt. Hon har en vacker tunika och pösiga byxor på sig och är barfotad. ”Allt är fött av kvinna. Inget får göras som skadar barnen” säger hon. Hon förklarar att dessa är de två lagarna hon känner stark sanning i. De handlar om en vördnad för livet, som verkar så självklart, ändå följs de inte, menar hon. Alla lyssnar uppmärksam, viss blundar för att ta in budskapet. Snart ställer vi oss upp. Vi börjar med att skaka på våra muskler för att känna in kroppen. Vi dansar känslor genom att röra sig som om vi vore olika känslouttryck. Åsa börjar med att utföra en dans i mitten av cirkeln där hon ger uttryck för känslor med hjälp av sitt kroppsspråk. Vi får gissa vad det är hon förmedlar och skrattar igenkännande åt rädsla, högmod, glädje, sorg och trötthet. Vi får även känna in kroppen. Det börjar med armarna, händerna, höfterna, knäna, fötterna. ”Smek era fötter!” skrattar Åsa. ”Det är viktigt att tycka om och vårda sina fötter. Dom bär oss hela livet”. Vi får även känna in varandra genom att luta oss mot en av de andra deltagarna. Vi står så en stund till lugn musik och övar oss att lita på att den andra inte faller utan håller upp oss. Jag hamnar med en tjej som är betydligt kortare men vi håller oss enkelt stående i en avslappnad ställning. Lite senare får vi dansa fritt. Musiken är medryckande och jag ser hur de andra deltagarna gläds i att ta ut svängarna. Jag känner mig något hämmad. Baletträningarnas snäva rörelsemönster sitter djupt i min kropp och förhindrar mig att släppa loss på ett självklart sätt. Snart lyckas jag ändå och rör mig mer fritt i rummet. Det är roligt. När jag någon gång möter andras blickar ler vi mot varandra. *En skriftkorrigerings av första meningen i detta preludium har gjorts av Åsa R med tillstånd av Sofia L.*

Inledning

Kan dans fungera stärkande för unga tjejers självkänsla? Den frågan anser danspedagogen och koreografen Åsa Rockberg kunna svara på med ett övertygat ja. Hon har utvecklat en terapeutisk dansform vilken kallas Earthheart dance. Under sju år var hon verksam som ledare för dansensemblen Elementa där ett 50-tal unga tjejer genomströmmade gruppen för att dansa, med målsättningen ”att stärka unga kvinnors självkänsla och gemenskap och att ge dem redskap till att kunna hantera sin psykiska och fysiska hälsa” (intervju Åsa Rockberg 080413). Men hur kan detta fungera och vad är det i dansen som fungerar stärkande? Denna studie är på uppdrag av Åsas Rockberg ett försök att svara på dessa frågor. Genom intervjuer med fem unga kvinnor med olika engagemang i Elementa undersöker och diskuterar jag i denna uppsats vad dansen har inneburit för dem under den tid de dansade och om detta fortfarande påverkar dem i någon utsträckning. På så sätt undersöker jag dansens betydelse i sociala sammanhang utöver dess utförande som scenkonst. Genom att studera dans söker jag en förståelse för processen att genom kroppen utöva och skapa identitet och subjektivitet.

Dans som kroppslig handling är sällan analyserad inom sociologin (Lindqvist 2007, Thomas 1993). En förklaring kan vara att dans ibland förstås endast som en visuellt estetisk form, utan koppling till sociala praktiker. Sociologen Jane Desmond (1997) hävdar istället att dans bör förstås som båda: ”Dance, as an embodied social practise and highly visual aesthetic form, powerfully melds considerations of materiality and representation together” (s. 2). Utifrån detta är det också meningsfullt att undersöka dansens sociala implikationer för människor. Detta är en studie kring unga tjejers upplevelser av tidigare deltagande i den terapeutiska dansformen Earthheart dance och dansensemblen Elementa. Studien är utförd ur ett fenomenologiskt, feministiskt perspektiv. Detta betyder att jag vill lyfta fram de deltagande tjejernas egna erfarenheter och erkänna dem som subjekt. Mitt val att studera erfarenheter av dans beror på mitt intresse för fenomen som är viktiga ur kvinnors perspektiv vilket tidigare inte ansetts varit värda att studera inom sociologin¹ (Oinas 2001, Edwards & Ribbens 1998). Intresset kommer även ur att jag själv har utövat dans praktiskt taget hela mitt liv, och att detta har betytt mycket för mitt identitetsskapande och inte minst för min relation till min kropp². Desmond (1997) menar även att analyser av icke-verbala symboliska system så som dans kan öka vår kunskap om kontexter som är så pass tagna för givna att de förstås

¹ Dans och kroppslig expressivitet är något som sammankopplats till icke-dominerande grupper i samhället, så som kvinnor och icke-vita (Desmond 1997; Ångquist 2004).

² Se Edwards & Ribbens (1998) och McRobbie (1991) för en diskussion kring betydelsen av den feministiska forskarens personliga erfarenheter för den forskning som görs.

som naturliga. Sådana kontexter denna studie lyfter fram är föreställningar kring kroppen, känslor, uttryck och feminitet.

Studiens syfte

Denna studie är på uppdrag av dansformen Earthheart dance skapare Åsa Rockberg för att undersöka dansens eventuella stärkande effekt på dess deltagare. Detta görs utifrån intervjuer med tidigare deltagare av Elementa och deltagande observation av dansformen. Genom stöd av sociologisk teori kring kroppen och unga tjejers livsvillkor vill jag diskutera sambanden mellan dans (i detta fall Earthheart dance), rörelse, kropp, uttryck och unga tjejers självkänsla. Jag ämnar även undersöka deltagandet så som deltagarna upplever det idag, när de har blivit vuxna och har en distans till fenomenet. Därmed ämnar jag att genom att förmedla en förståelse för upplevelsen av att delta i Elementa undersöka om dessa erfarenheter kan sägas stämma överens med de mål kring unga tjejers självkänsla vilken dansen och ensemblen har/hade

Frågeställningar:

Jag vill undersöka deltagarnas erfarenheter genom att fråga mig: Hur upplevs Earthheart dance av dem som dansar/har dansat? Vilka aspekter upplevs som mest betydelsefulla för deras upplevelser av dansen? Går det att se ett sammanfallande av Elementas mål och syfte i relation till deras upplevelser? Genom att fråga mig: Hur ser de som slutat dansa på sitt deltagande idag? vill jag undersöka om en distans till dansen öppnar upp för nya synvinklar på sitt deltagande än vad tidigare var möjligt.

Bakgrund

Jag fann ämnet för denna studie genom en läsning av utlagda examensjobb på den nationella ex-jobbspoolen. Uppdragsgivaren Åsa Rockberg hade lagt ut förslag på att utvärdera Earthheart dance för c- eller d-nivå. Jag fann uppdraget efter att sökt på ex-jobb inom ämnesområdet sociologi. Uppdragsbeskrivningen löd:

”[...] att göra ett utvärderande/undersökande arbete för att ta reda på i vad mån Earthheart dance kan bidra till att ge barn och ungdomar den goda fysiska aktivitet som gör att de mår bättre, får bättre självkänsla, blir harmoniska och kommer ifrån olika destruktiva beteenden”.
(www.xjobb.nu 080120)

Utvärderande forskning utförs med syftet att undersöka hur väl något utförs genom att identifiera olika typer av effekter eller konsekvenser som blir resultatet av något observerat (Ritchie 2003). Utvärderande studier görs ofta för att tillhandahålla information som kan förbättra eller ändra en policy eller program. Jag ställde mig tidigt något avvaktande till att bedriva en utvärderande studie kring Earthheart dance, eftersom jag ifrågasätter möjligheten att utvärdera erfarenheter och upplevelser, vilka var de faktorer jag intresserade mig för att undersöka. Jag menar också att den begränsade tid en uppsats likt denna görs inom inte är tillräckligt för att säga något definitivt om dansen utförande eller göra uttalanden om dess eventuella ändringar eller förbättringar. Ett sådant uppdrag hade gjort sig bäst i longtidunell form. Jag såg det som problematiskt att lägga syftet på uppsatsen på en värderande nivå där jag skulle göra uttalanden om dansen är ”bra” eller ”mindre bra”. Trots detta har Åsa Rockberg en tydlig vision med Earthheart, och även Elementa startades med tydliga mål vilka fortsatte gälla under Ensemblens fortsatta utveckling. Jag menar att det därför är möjligt för mig att föra en *diskussion* kring dansens betydelse för de medverkande tjejerna och om de upplever att dessa mål har uppfyllts.

Även då vi försöker göra rättvisa till komplexa sammanhang och handlingar ser vi alltid från utgångspunkter som är beroende av våra sociala och personliga intressen (Bordo 1993). Jag ville skriva en uppsats som relaterade till mitt intresse för kroppens betydelse i sociala sammanhang, ett ämnesområde jag även fokuserat på under min c-uppsats³. Uppdragets fokus på dans, kropp och självkänsla sammanföll med mitt intresse för unga tjejers relationer till sina kroppar och hälsa.

Elementa har tidigare studerats av Ulla Jaanus inom institutionen för socialt arbete vid Umeå Universitet i uppsatsen *Dans och rörelsepedagogik som komplement i socialt arbete* (2000). Studien visar att dansen användes i socialtjänstens arbete i ett försök att hitta nya arbetsmetoder. Där man tidigare hade lyckats med att vända sig till killar ville man då också fånga upp unga tjejer och deras problematik med dålig självkänsla och negativ kroppsuppfattning. Författaren menar att dansen var ett verkningsfullt komplement till andra förebyggande insatser. Denna studie kommer mer att fokusera på deltagarnas upplevelser av Elementa och den betydelse de har gett dansen i sina liv.

³ Sofia Lindström (2007) *”När kläderna bär en istället för att man själv bär kläderna” – Kvinnors upplevelser och tankar kring kläder och kropp* C-uppsats, Sociologiska institutionen, Umeå Universitet

Disposition

Studien är indelad i olika delar där inledningen presenterar studiens syfte och problemformulering samt ger en kort bakgrund till dess uppkomst. Nästa del ger en mer ingående presentation av studiens forskningsobjekt genom att besvara frågorna Vad är Earthheart dance och Elementa? Inledningsvis i denna del beskriver jag definitioner av dans för att ge en generell bild av fenomenet. Nästa del behandlar metoden för denna studie, där jag beskriver hur jag kom i kontakt med mina respondenter, hur intervjuerna gick till och min resa till Näsåker där jag deltog i en helgkurs i Earthheart dance. Jag diskuterar även i denna del vilka syften och implikationer de olika metoderna kan tänkas ha. Nästa del behandlar analysmetoden. I detta avsnitt redovisar jag hur jag hanterat mitt material genom kvalitativ innehållsanalys och hur jag gått tillväga för att utforma analysens kategorier. Efter denna del presenterar jag den teori kring kroppen vilken jag anser behöver en mer genomgående presentation för att sättas i sitt rätta sammanhang för studiens analys. Särskild vikt har lagts vid en redogörelse av Youngs (2000) förståelse av den kvinnliga kroppens vara. Sedan presenterar jag resultatdelen. I denna del redovisar jag den kunskap jag menar att denna studie genererar kring det de deltagande tjejernas erfarenheter och upplevelser av att delta i Elementa. Invävd i resultatdelen är en diskussion kring min tolkning av deras berättelser genom vald litteratur och ytterligare teori vilka jag menar belyser fenomenet på olika sätt. Tillsist kommer en mer utarbetad diskussionsdel där jag försöker knyta ihop studien genom att besvara mina frågeställningar.

Vad är Earthheart dance och Elementa?

Dans 1) med afs. på rytm o. hastighet bestämd af en l. flera personer vanl. till musik l. sång utförd, af vissa steg, hopp, vändningar o. d. bestående kroppsrörelse, hos många naturfolk o. forntida folk utgörande bl. a. en beståndsdel i den religiösa kulten o. hos kulturfolken, särsk. de moderna, förekommande än som konstprestation än som sällskapsnöje i många växlande former; ifrågavarande kroppsrörelse betraktad som konst l. som yrke; handlingen att dansa, idkandet af dans. (www.saob.se)⁴

Dans har alltid ingått i ett samhälles kulturella mönster (Ängquist 2005). Under antiken var dans högt uppskattad tillsammans med andra sceniska konstarter. ”Den dansande, sjungande, mimande människan är den hela människan” lär vara ett gammalt grekiskt talesätt. Under senare tid i det upplysta väst hade dans en låg status inom konstarterna vilket kan förstås som

⁴ Svenska akademiens ordlista på webben är uppdaterad 20080319. Denna förklaring av dans är troligtvis av äldre tid, men dess årtal är tyvärr omöjlig att utläsa på hemsidan

en konsekvens av den låga statusen för det kroppsliga och kvinnliga (Olsson 1993, Thomas 1996). Kroppslighet, aggressivitet och primitivitet stod i motsats till den västerländska kulturen (Ängquist 2005). Hegel lär ha menat att ”endast primitiva vildar dansar” (Olsson 1993). Det är tänkbart att han syftade på olika traditionella, rituella danser utövade inom olika kulturer och inte den europeiska baletten eller salongsdansen⁵. Så som den äldre definitionen av dans i Svenska akademins ordlista visar existerar grovt en uppdelning mellan förståelsen av dans som uppträdande konstform; som dramatik, eller som sällskapsnöje. Vad som saknas i denna definition är förståelsen av dans som ”ett språkligt uttryck som är oberoende av verbala uttryck” (Olsson 1993:32, Lindqvist 2007) eller som ett levande uttryck för människans känslor (Olsson 1993, Hammergren 1991). Dansen definieras då utifrån dess betydelse för det dansande subjektet själv. Enligt denna förståelse sammankopplas ofta dans med känslor, estetisk mottaglighet, inlevelse och självkänsla (Lindqvist 2007).

Enlig Åsa Rockberg är att dansen en urgammal metod för att uttrycka känslor, men också för att uttrycka olika kulturers rörelsesätt och berättelser. Hon menar att dansen kan lösa känslomässiga blockeringar så att individen kan uttrycka sig utifrån sig själv (Kämsby 2003). Genom dansen ger vi uttryck för vilka vi är och det som är unikt med oss; ”*dansen är en ingång till hur jag vill leva i livet, att man genom rörelse hittar sina personliga kvalitéer, hittar sin styrka, sitt mod och sin sårbarhet [...] Det är mitt redskap för livskvalité*” (Intervju Åsa R 080420). Åsa R menar också att dansens syfte har traditionellt varit att läka och stärka individen och dess plats i sitt sammanhang och i sin kultur; ”*det är ett naturligt sätt för människan att bearbeta och skapa relationer och samhörighetskänsla med skapelsen*” (Intervju Åsa R 080505). Betydelsen av dans förstås därför av Åsa R som del i en världsbild inom vilken möten sker mellan människor, vilken i förlängningen kan få betydelse även utanför dem själva. Den performativa delen av dansen är viktig då Åsa R menar att få framföra och beröra andra med ett autentiskt uttryck i dans kan fungera läkande och stärkande inte bara för dansaren själv utan också för en publik.

Earthheart dance

Åsa R framhäver betydelsen av att ha växt upp med mycket fysisk aktivitet, friluftsliv och sport för hennes yrkesval. Hon kom i kontakt med andra kulturers dans under ett sökande efter andra värden än det presterande hon upplevt i skolan och idrotten, ett sökande efter vad

⁵ Kroppsliga uttryck skapade i tidigare traditionella sammanhang har ofta kodats enligt västerländska normer och förklarats primitiva enligt rasifierade fördomar (Ängquist 2005).

hon beskriver som ”*bättre levnadsvillkor [...] och ett välbefinnande*” (Intervju Åsa R 080420). Hon har tränat bl.a. afrikanska, orientaliska, indianska, grekiska, kurdiska och svenska kulturella danser och har en tvåårig utbildning som rituell dansledare i etniska dansers traditioner. Intresset för dansterapin⁶ kom ur hennes sökande efter större välbefinnande och en övertygelse av kroppsrörelsers förmåga att förlösa känslor och fungera läkande. Åsa R har hämtat mycket kunskap från Rosenmetoden⁷ och dansterapiformen Essential Motion⁸. Den stil vilken Åsa R utvecklade uppkom först genom ett utövande av etniska danser inom vilka hon blandade in sina kroppsterapeutiska färdigheter; ”*jag hittade olika sidor av mig själv i olika uttryck, så jag kunde inte stanna vid en kulturs dans eller en sorts rörelseterapi, jag behövde gå vidare för att hitta hela mig*” (Intervju Åsa Rockberg 080420). Åsa R formade sitt eget koncept utifrån de slutsatser hon drog i sitt arbete som danspedagog om vad som gav vad och vad olika människor tyckte om. Konceptet fick först namnet Worlddance, vilket sedan byttes till Earthheart dance. Åsa R har en fyraårig dansterapeutisk utbildning från USA genom kroppsteurapeuten Karen Roeper. Hon har numera varit yrkesverksam dansare, pedagog och koreograf sedan 1991 och driver sedan 1999 sitt eget företag inom dansutbildning och scenkonst vilket är beläget i Näsåker utanför Sollefteå (Kämsby 2003).

Grunden i Earthheart dance är varje individs unika rörelsemönster och att var och en dansar för sin egen skull. Det är viktigt att inte tvinga någon i rörelsen (Kämsby 2003) ”*Den här dansen kommer inifrån varje människa, jag kan inte lägga på en form, utan formen ger uttryck för varje personlighet och karaktär*” (Intervju Åsa Rockberg 080505). Dansen kan därför beskrivas ha olika delar vilka tillsammans bildar konceptet: dels den del vilken är inspirerad av terapeutiska former, där samtal i grupp, massage, naturupplevelser, avspännings- och rörelseövningar ingår. Sedan ingår också delen med dans. För deltagarna

⁶ Dansterapi handlar om rörelse som ett instrument i den psykoterapeutiska förståelseprocessen av sig själv (Rosén 2006).

Judith Hanna (1983) menar att dansterapins värde ligger i dess förmåga att ge tillfällen att utöva självkontroll, spontanitet och ökande positiv självbild. Dansen möjliggör kroppen som instrument för att utforska och uttrycka den egna relationen till sin omgivning genom att kommunicera känslor, idéer, historier och händelser. Dans kan fungera genom att ”låsa upp” motstånd i kroppen. Det bakomliggande antagandet är att en förändring i kroppens rörelsemönster kommer resultera i en beteendeförändring på personlighetsplanet.

⁷ Rosenmetoden är ursprungligen en massageterapeutisk form grundad av sjukgymnasten Marion Rosen, vilken baserar sig på en förståelse av kroppen som skapad för rörelse och uttryck av känslor. Metodens mål är att förmå människor att släppa spänningar för att nå ett tillstånd av optimal styrka och en acceptans av jaget. Metoden lägger speciell vikt på känslornas roll då de anses orsaka muskelspänning om de undertrycks (Mayland 1995).

⁸ Essential motion är en rörelsemetod utarbetad av den amerikanska dansaren och rosenterapeuten Karen Roeper vilken utgår från att rörelsen är själens språk och att vi genom den kan finna vår inre potential (Kämsby 2003). Enligt hemsidan www.essential-motion.com siktar metoden på att befria jaget; upplevelse genom improvisation och spontanitet får människor att hitta hem till sitt äkta jag.

⁹ Ångqvist (2004) menar att dagens dansformer skiljer sig från tidigare dansformer i att det kan karaktäriseras av en polyfoni av blandade genrer där dans tidigare fanns i mer renodlade stilar. Åsa R menar att Earthheart dance idag kan beskrivas som något annorlunda i sin utformning; snarare en blandning av olika kulturers rörelser i samma dans (Intervju Åsa R 080505).

som intervjuats för denna studie var främst rörelser hämtade från den afrikanska och orientaliska dansen framträdande, tillsammans med den fria dansen. Till detta kom också de koreografier som skapas av deltagarnas berättelser och känslor, men också av myter och sagor vilka framfördes inför publik. Dessa delar utgör en helhet vilken karaktäriserar dansen. Åsa R har en tydlig vision med Earthheart dance vilken är att ge människor möjlighet att bearbeta känslor och händelser i livet, samt *”att visa på det vackra i människor och skapelsen”* (intervju Åsa R 080505). Detta uppnås genom att deltagarna får kommunicera med varandra och vara en del i ett sammanhang. Deltagarna ges chans att komma i kontakt med *”sina innersta väsen”* (Intervju Åsa Rockberg 080420) och utifrån det skapa sitt eget rörelsemönster. På så sätt ska deltagande i dansen stärka varje individ och skapa gemenskap och en känsla för helheten. En mer långsiktig intention med dansen är att *”människor ska möta sig själva och andra, kommunicera med sina hjärtan och på så sätt skapa en fridfull tillvaro med allt levande på jorden”* (Intervju Åsa Rockberg 080413). Sedan 2007 driver Åsa R även en 2-4 årig pedagogutbildning i Earthheart dance med 15 deltagare.

Tjejveckorna

Tjejveckorna är namnet på ett samlat engagemang för unga tjejers situation i Sollefteå där Åsa R ingick. Ungdomsprojekt riktade till unga tjejer kan sägas ha varit en trend i 90-talets Sverige (Börjeson 1998). Bakgrunden till tjejveckorna var ett ökat destruktivt beteende hos unga flickor i Sollefteå kommun. Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) rapporterade ökade antal patienter som gjort självmordsförsök och även ökande antal fall av anorexia. Under 1999 bildades tjejnätverket av Utvecklingsenheten, en grupp av hälsopersonal inom landstinget och kommunen, vilken anlät Åsa R för att leda tjejveckor för flickor i högstadiet inom Sollefteå kommun. Under tjejveckorna hölls aktiviteter som fri dans och rörelse, lekar, övningar för att utveckla tillit och samarbete, teckning, målning samt stunder i naturen. Målet med tjejveckorna var att stärka tjejers självkänsla och kroppsuppfattning genom att fungera förebyggande för tjejer i riskzonen (Söderström 2000, Kämsby 2003). Dessa aktiviteter hölls under ett och ett halvt år. Samtliga aktiviteter i skolorna gav god respons av de tjejer som deltog samt från lärare och föräldrar. Söderström (2000) menar att tjejerna som deltog i tjejveckorna stärktes i sin självkänsla genom kopplingen mellan dans och samtal, samt *”en spegling i en vuxen kvinnas och i jämnårigas liv”* (Söderström 2000:8).

Som resultat av det fortsatta intresset för Åsas dans från flera av de tjejer som deltagit i tjejveckorna bildades dansensemblen Elementa under ledning av Åsa R.

Elementa

Elementa började som en grupp med 20 personer men har ändrat medlemmar och konstellationer under åren (Kämsby 2003). Sammanlagt har ett 50-tal tjejer åldrarna 16-27 år varit engagerade i ensemblen. Målsättningen med skapandet av ensemblen liknade i stort tjejveckornas målsättning: *”att stärka unga kvinnors självkänsla och gemenskap och att ge dem redskap till att kunna hantera sin psykiska och fysiska hälsa”* (Intervju Åsa R 080413). År 2001 bildades Elementa förening vilken fick ekonomiskt stöd av ungdomens nykterhetsförbund. Föreningen har även fått stöd av Landstinget i Västernorrland, Sollefteå kommun samt olika studieförbund (Kämsby 2003). 2003 hade Elementa funnits i fyra år och då genomfört fem större produktioner, där ibland invigningen av folkmusikfestivalen Urkult. Ensemblen turnerade med föreställningen *”Vägsjäl”* i stora delar av Sverige under 2003. Under denna tid blev Elementa mycket uppmärksammas och figurerade i flera lokala och nationella tidsskrifter. Två av deltagarna och Åsa R medverkade i Svt: s Go’Kväll kring arbetet med Vägsjäl. Efter detta avslutades Åsa R: s direkta ledarskap i Elementa p.g.a. ekonomiska skäl. Gruppen fortsatte då med olika deltagare som ledare, Åsa fortsatte dock att undervisa Elementa under helgkurser. Under åren 2004 till 2006 utökades Elementas syfte till *”att utveckla och framföra en urtida och nyskapande danskonst som berör och skapar hopp”* (Intervju Åsa Rockberg 080413). Under dessa år leder Åsa R en ledarkurs i Earthheart-pedagogik med sex medlemmar ur Elementa. Från år 2007 utökades Elementas syfte till att *”även gälla unga och vuxna, kvinnor och män och till att även ännu mer beröra och stärka en publik med denna nyskapande danskonst”* (Ibid.). Idag, 2008 är gruppen vilande men har fyra deltagare vilka fortfarande vill vara aktiva och fortsätta enligt de nya målen.

Elementa träffades vanligtvis en gång i veckan, förutom vid förberedelse för en föreställning, då de kunde träffas upp till tre gånger i veckan (Kämsby 2003). Ett viktigt inslag i träffarna var *”samtalsringen”*, där man fick dela med sig av något som hade hänt. Under intervjuerna ber jag respondenterna berätta vad de gjorde i Elementa. *”Maria”* berättar: *”vi hade oftast en fjäder eller nånting annat som vi skickade runt, som man fick hålla i för att få ordet, och då fick man säga vad man ville eller nåt man kände, eller så kunde man bara hålla i den där fjädern, att ha uppmärksamheten”* (Intervju med Maria 080417). Vid träffarna dansade gruppen olika etniska danser och fri dans. De utövade också avslappningsövningar,

tillitsövningar, röstövningar, massage och yoga. Gruppen träffades också vid olika tillfällen ute i naturen, något som ”Erika” uttrycker som betydelsefullt; *”Jag tyckte mycket om när vi var ute i skogen och dansade, och liksom bara var där”* (Intervju med Erika 080418). Jaanus (2000) som var deltagande i en träff med tjejerna, beskriver en av deras avslutningar: ”alla står i en cirkel med armarna om varandra. De gungar långsamt och Åsa upprepar sakta, som en bön eller ett mantra: jag är viktig, det viktigaste är att jag mår bra...” (s. 21).

Metod

Syftet för denna studie är att närma mig en förståelse informanternas upplevelser av Earthheart dance och deltagandet i ensemblen Elementa. Detta är inspirerat av den fenomenologiska traditionen, där förståelse för meningen av ett fenomen erhålls genom att så ingående och förutsättningslöst som möjligt beskriva och analysera det (Gothlin 2002). Fokus för analysen i denna studie är de deltagande tjejernas personliga kunskaper och upplevelser (Ritchie 2003). Då denna studie syftar till att undersöka fenomen vilka är speciella i sin manifestation, så som den stämning eller de känslor vilka uppkom i gruppen är kvalitativ metod fördelaktig (Ritchie 2003). Aspekter som erfarenheten av deltagande i en dans kan vara svåra att fånga eftersom kunskaperna sitter i kroppen. Det relaterar även till känslor och tankar och därför kan vara svåra att verbalisera. Jag därför valt att komplettera ostrukturerade djupintervjuer med deltagande observation genom att delta i en helgkurs i Earthheart dance. Intervjuer kan ta olika former men ger ofta fokus på individens subjektiva upplevelser i avsikt att tolka det beskrivna fenomenets mening (Kvale 1997, Ritchie 2003). Intervjuer är genererad data vilken kräver rekonstruktioner av upplevda fenomen återberättade av studiedeltagare. Metoden ger insikt i deras eget perspektiv och den mening de ger till studiens objekt (Ritchie 2003). Deltagande observation är en metod som används för att få det som brukar kallas ”naturligt förekommande data” (Ritchie 2003:34). Metoden används med fördel där icke-verbal kommunikation och konsekvenser av beteenden är sannolikt viktiga för studiens syfte (Ritchie 2003). Genom kompletterandet av flera metoder syftar jag till att öka min egen förståelse av fenomenet för att på ett trovärdigt och djupt sätt återge den kunskap jag insamlat¹⁰.

¹⁰ Deltagande observationen kommer dock inte vara del i analysen då jag där kommer fokusera på deltagarnas upplevelser av Elementa. Observationen syftade till att ge mig kunskap kring mitt forskningsobjekt.

Förberedelser

Kontakten med Åsa Rockberg har skett genom telefonsamtal och mail. På detta sätt har vi kommunicerat tätt för att tydliggöra och formulera hur uppsatsen skulle utformas. Jag formulerade tidigt att mitt intresse låg i dansens effekter för dem som medverkat och upplevt den, varför jag ville göra en intervjustudie. Åsa Rockberg har hjälpt mig att finna respondenter till denna studie. Först kontaktade hon tidigare deltagare vilka numera bor i Umeåtrakten för att be dem om medgivande till en intervju. Jag fick på så sätt kontakt med min första respondent¹¹. Kontaktförfarandet med de övriga fyra respondenterna gick till på liknande sätt, med skillnaden att jag denna gång författade ett brev vilket distribuerades till deltagarna av Åsa R. I brevet förklarade jag mitt syfte och framförde en förfrågan att göra en intervju (se bilaga 1). Jag visste alltså inte själv vilka som skulle svara på min förfrågan. 12 tjejer vilka fortfarande hade anknytning till Sollefteå och därför kunde tänkas möta mig kontaktades, varav sex visade sig vara tillgängliga för att kunna träffa mig för intervju. När jag fått deras kontaktuppgifter av Åsa R mailade jag först dem ett brev där jag bekräftade att jag fått deras intresseanmälan och skulle ta kontakt med dem¹². Sedan tog jag kontakt via telefon. Samtliga informanter gick med på att träffa mig enskilt för djupintervju. Vid telefonkontakten bestämde jag och respondenten en tid och plats för intervju.

Som jag tidigare nämnt existerar Elementa fortfarande, men har en paus i år 2008. Jag strävade efter att finna intervjupersoner vilka kunde representera olika mycket engagemang och tid i Elementa. Jag utformade mina urvalskriterier för intervjurespondenter som: Deltagare i Elementa, vilka har dansat eller fortfarande dansar, som kan vara tillgängliga för att träffa mig för en intervju ansikte mot ansikte. Möten ansikte mot ansikte skapar en långt bättre intervjusituation, men om detta inte skulle ha visat sig vara möjligt höll jag möjligheten öppen för att genomföra telefonintervjuer. Vad betyder detta för studien? Det är möjligt att de respondenter som ställde upp för intervju var de personer som har de mest positiva upplevelserna av deltagandet i Elementa och till Åsa R, vilket innebär att materialet blir vinklat. Men som analysen kommer visa, har respondenterna stor förmåga till att problematisera och ge en nyanserad bild av deras erfarenheter vilket jag menar ger studien validitet.

¹¹ Denna respondent har tidigare deltagit i en dansensemble ledd av Åsa R vid namn Sana Sano, en grupp som existerade parallellt med Elementa för en tid. De två grupperna sammanfördes senare till en grupp vilken behöll namnet Elementa. Sana Sano bildades av samma anledning som Elementa; genom fortsatt intresse för Earthheart dance (vilken då gick under benämningen Worlddance) under de tjejveckor som hölls 1999- 2000, och utvecklades också med samma mål kring tjejers självkänsla. Jag kommer därför för enkelhetens skull behandla denna respondent som deltagare av Elementa.

¹² De tjejer vilka inte kunde träffa mig personligen skrev jag ett tack för deras intresse, men att jag skulle i första hand koncentrera mig på de som var tillgängliga för att träffa mig. Jag hörde senare av mig till dem för att återigen tacka för att de erbjudit sin tid, men att det p.g.a. tidsbrist inte skulle bli aktuellt med en intervju.

För denna studie reste jag till Näsåker för att delta i en helgkurs i Earthheart dance och intervju de tjejer som jag kontaktat för intervjuer. Resan varade under en knapp vecka i april där kursen var förlagd under helgen. Jag fick även delta i ett dansundervisningstillfälle med en grupp bestående av tre unga tjejer i åldrarna 15-16 år, kallad ”tonårsgruppen”. Jag fick även hålla en kort gruppintervju med dem. Syftet med denna intervju var tvåfaldigt; dels att få mer kunskap om hur dansen utförs och upplevs innan de intervjuer jag skulle genomföra, och för att få kunskap om deras erfarenheter och för att få en bild av hur Åsa arbetar med ungdomsgrupper liknande Elementa. Jag hade tidigare författat ett brev till tonårsgruppen med information till deras föräldrar kring mitt syfte med observationen då de var under 18 år vilka distribuerades av Åsa Rockberg (se bilaga 2). Jag hade för denna intervju förberett en kortare, ostrukturerad intervjuguide (se bilaga 3). Under denna vecka intervjuade jag även Åsa om hennes bakgrund. Jag avgjorde att det inte fanns tillräckligt med tid under denna helg för mer än en kort intervju och genomförde därför senare en telefonintervju (se bilaga 4). Jag beslöt tidigt att namnge Åsa R i uppsatsen. I hennes fall, då hon är uppdragsgivaren till denna uppsats, utvecklaren av Earthheart dance och den person som främst kommer förknippas med dansen, är anonymitet inte relevant för henne. För att följa forskningsetiska regler kring namngivande av personer erbjöd jag Åsa, förutom hennes muntliga medgivande att delta med sitt namn, även underteckna ett formellt medgivande (se bilaga 5).

Intervjuerna

Innan intervjuerna med Elementadeltagarna fick jag som tidigare nämnts delta i en dansträning men en grupp tjejer i tonåren. Efter danstillfället höll jag en kort gruppintervju med dem kring deras upplevelser av att dansa med Åsa R. Deras synvinkel och upplevelser var värdefulla för min förståelse för dansen, inte minst deras tillåtelse för mitt deltagande i deras danslektion vilket gav mig värdefull egen erfarenhet av dansen. Intervjun med denna grupp blev kort; ungefär 11 min. Att tjejerna var relativt fåordiga kan bero på många saker, främst att jag var någon de inte var bekanta med men möjligtvis också på karaktären på mina frågor. Att jag kommer som vuxen och som student från universitetet vilken vill observera dem verkar nog på ett reserverande sätt. Trots dessa omständigheter menar jag att tjejerna gav mig meningsfulla påståenden och en bild av deras engagemang i dansen.

Huvuddelen av mitt material i denna studie består av fem djupintervjuer med deltagare i ensemblen Elementa. Den första intervjun hölls i respondentens hem. De andra hölls på ett

café i Sollefteå efter att kommit överens med respondenterna om tid och plats¹³. Två av de intervjuer som inplanerats ställdes in, varför fem intervjuer plus intervjun med tonårsgruppen och Åsa R:s redogörelse utgör materialet för denna studie. Jag var helt enkelt tvungen att acceptera att den tidsram och studiens storlek bjöd mig att inte genomföra fler intervjuer.

Intervjuerna blev inspelade med mp3-spelare och varade mellan 27 och 53 minuter. Under intervjuerna använde jag mig av ett intervjuformulär (se bilaga 6) vilken utformats utifrån mina frågeställningar. Intentionen med intervjuerna var att nå kunskap kring deltagarnas erfarenhet av dansens alla delar, så som de beskrivits tidigare under avsnittet "Vad är Earthheart dance och Elementa?" Jag strävade efter att under intervjuerna skapa ett samtalsklimat öppet för dialog för att få en personlig och nyanserad beskrivning av fenomenet (Kvale 1997). Jag märkte att intervjuformulären ibland inte var nödvändiga, särskilt under två av intervjuerna. Detta berodde på att dessa respondenter var värtaliga, berörde flera aspekter och svarade på flera av frågorna inom ramen för en fråga. Andra gånger var guiden mig mycket till hjälp i att fånga deltagarens upplevelser av dansen och Elementa jag var intresserad att veta om, även de aspekter de inte direkt berörde själva¹⁴. Studiens tillförlitlighet är främst beroende av intervjuernas kvalitet där jag strävat efter att utföra dem på ett noggrant och omsorgsfullt sätt, med sonderade följdfrågor för att nå olika perspektiv, klargöranden och djup förståelse (Ritchie 2003).

När det gäller transkriberingarna har jag valt att inte skriva ut dem verbatim, dvs. ordagrant. Jag har utelämnat detaljer vilka inte tillför mening till det uttalade, så som upprepningar, tvekanden, ordet "liksom" (om det inte varit betydelsefullt för uttalandet) och icke-verbala uttryck så som harklingar, hummanden och skratt. Samtliga respondenter gavs möjligheten att läsa utkastet till denna studie innan uppsattsseminariet för att ge feedback på sin bidragande del. Detta erbjudande gav också till Åsa Rockberg

Elementa har genomströmmats av sammanlagt ett 50-tal tjejer. Det är tveksamt om min studie kan ses som generaliserbar till dem alla, men jag menar ändå att den fångar gemensamma drag ur erfarenheterna av att delta i detta sammanhang och det sättet det nu,

¹³ Jag var inte riktigt nöjd med att göra intervjuer i ett offentligt rum. Cafét var visserligen stort och luftigt och det gick bra att hitta en vrå där jag och respondenten kunde sitta något avskides, men de övriga cafégästernas sorl och slammer störde ändå. En av intervjuerna hölls i en annan del av det hus där cafét låg, vilken kändes till av respondenten. Det var en bra plats som endast enstaka gånger stördes av andra människor som passerade. Trots detta gick intervjuerna bra, och endast en av respondenterna verkade vara något störd av att intervjuas i ett sådant sammanhang. Hon uttryckte att hennes berättelser upplevdes högst privata och något känsliga, men jag upplevde ändå att hon svarade uppriktigt och eftertänksamt på mina frågor.

¹⁴ Därmed har jag frångått den fenomenologiska metodologin, där endast det som respondenten vill beröra i intervjun är det som bör utmärka materialet. Genom Åsa R och min egen erfarenhet hade jag kunskap om dansen och dess delar innan intervjuerna, och jag var intresserad att undersöka mina respondenters upplevelser av hela dansen. Det betyder att jag, om en respondent t.ex. inte berörde samtalsstunderna, frågade om dem ändå; eftersom jag visste att de var en betydande del av dansen innehåll.

med erhållen distans, kan reflekteras över och upplevas. Studiens generaliserbarhet i övrigt kan vara begränsad då det sammanhang vilken Elementa utgjorde kan argumenteras vara speciellt. Trots detta är fenomenet inte fullständigt unikt, utan kan vara överförbart till liknande verksamheter för tjejer. Syftet med studien är emellertid inte i första hand generaliserbarhet utan istället ett förmedlande av karaktären av de upplevelser som återberättats för mig genom intervjuerna och observationerna.

Deltagarna

Jag har benämnt mina respondenter med de fingerade namnen "Elin", "Anna", "Erika", "Klara" och "Maria". Alla respondenter har garanterats anonymitet och konfidentialitet i och med att de inte beskrivs på något sätt som kan göra dem igenkända¹⁵. Respondenterna är alla mellan 22 till 25 år och uppväxta i Sollefteå-området. De har alla haft olika mycket engagemang i Elementa. En av deltagarna var med från början men lämnade dansensemblen relativt tidigt. Tre av deltagarna var med en längre tid men är inte längre med i gruppen. En deltagare är fortfarande aktiv. Respondenterna representerar därför olika dimensioner av engagemang inom Elementa. Två av deltagarna fortsatte sitt engagemang i Elementa från att varit med i tjejveckorna-projektet. En av tjejerna gick med efter att sett en affisch om Elementa och två av dem gick med i gruppen efter att sett en föreställning. De var 13, 14, 16 respektive 18 år när de först träffade Åsa R och började i Elementa. Samtliga har någon gång under den tid de varit aktiva i Elementa gjort en paus för att resa eller pröva på andra aktiviteter. Alla studerar till yrken inom omsorg eller pedagogik utom en vilken arbetar tillfälligt inom vården. Tre av dem bor fortfarande i Sollefteå medan två av dem studerar på annan ort.

Deltagande observation

Under en helg i april 2008 deltog jag i en kurs i Earthheart dance i Näsåker vilken hölls av Åsa Rockberg. De övriga deltagarna blev innan informerade om syftet för min närvaro, och jag fick också en chans att presentera mig, min studie och dess syfte för de övriga deltagarna i

¹⁵ Frågan om konfidentialitet var betydelsefullt i denna studie. Trots att det kommit och gått många tjejer i Elementa här det ändå varit ett begränsat antal medlemmar vilket skulle kunna innebära att mina respondenter skulle kunna bli igenkända. Detta har jag informerat mina respondenter om och de har erbjudits att underteckna en skriftligt godkännande av denna omständighet. En känsligare fråga var skyddandet av deras identitet mot Åsa R, vilken kommer av naturliga skäl nämnas i deras berättelser då hon spelat en stor roll i deras liv under lång tid. Oavsett om det som framkom i intervjuerna var beröm, lovprisning, kritik eller bara neutralt berättande ville jag göra deras berättelser svåra att koppla till en enskild person. Utan denna garanti var jag rädd att respondenterna skulle hämmas i sin uppriktighet.

gruppen i ett tidigt stadium. Jag såg det som en god chans att erhålla levd erfarenhet av det fenomen som var mitt studieobjekt, samtidigt som jag kunde observera Åsa R:s roll som danspedagog samt en grupps deltagande i dansen. Min egen erfarenhet av dans är att det upplevs på ett mer instinktivt och fysiskt sätt, vilket gjorde det viktigt för mig att använda mig av denna metod för att med min egen kropp uppleva och förstå vad det är Earthheart dance handlar om¹⁶. En vald del av observationen presenteras genom studiens preludium. Till skillnad från Jaanus (2000) hade jag inte möjlighet att själv närvara och observera en Elementa-sammankomst. Jag har därför valt att utelämna min observation ur studiens analys. Syftet med observationen var att försöka se verkligheten så som mina respondenter själva har upplevt den, då kursen skulle ge mig insikt i den metod tjejerna själva jobbat med under lång tid. Kursen var enligt Åsa R utformad på samma sätt vad gäller delar, utförande och grundtankar. Jag menar därför att det gett mig en inblick i dansen så som den utfördes av tjejerna i Elementa, med den uppenbara skillnaden att jag inte upplevt det engagemang och gemenskap de byggde upp under flera år. Kunskapen om den speciella situation som Elementa utgjorde erhåller jag istället främst av deras berättelser. Utöver detta fick jag också under helgen i Näsåker tillfälle att bevittna flera inspelade föreställningar av Elementa, däribland föreställningen "Vägsjäl" och öppningsceremonin för Urkultfestivalen år 2000. Jag fick läsa samtliga urklipp ut lokala och nationella tidningar kring gruppen och även se de tv-inslag vilka jag tidigare nämnt uppmärksammade gruppen¹⁷.

Analysmetod

I denna studie har jag valt att närma mig deras berättelse genom kvalitativ innehållsanalys. Spencer et al. (2003) beskriver innehållsanalys som en metod där både innehållet och kontexten kring studieobjektet analyseras genom identifieringen av kategorier. Jag har lagt fokus på sätten kategorierna är behandlade av mina respondenter (Spencer et. al 2003:200). Det är alltså deltagarnas berättelser som utgör min utgångspunkt för analys och diskussion. Det är möjligt att utläsa tre olika kontexter kring tolkning inom kvalitativ analys: att försöka formulera vad deltagarna själva menar och förstår, att förstå materialet genom kritiskt, sunt förnuft eller allmän kunskap kring berättelserna för att placera dem i en vidare kontext, och att skapa en teoretisk förståelse där tolkningen placeras inom ett vidare, teoretiskt perspektiv

¹⁶ Se Ambjörnsson (2004) för en diskussion kring kroppslighetens betydelse i deltagande observation

¹⁷ I denna studie nämns artikeln i *Danstidningen* (Kämsby 2003).

(Spencer et. al 2003, Kvale 1997). I analysen har jag beaktat alla dessa nivåer för att förmedla en förståelse av deltagarnas upplevelser.

I hanteringen av materialet började jag med att lyssna på intervjuerna för att få en bild av deras helhet. Under transkriberingen noterade jag berättelser vilka återkom i flera intervjuer samt aspekter vilka var unika från intervju till intervju. Jag läste sedan transkriberingarna i sin helhet (Graneheim & Lundman 2003). Efter respondenternas svar på mina frågor delade jag upp intervjuerna i meningsenheter, vilka kondenserades och förseddes med koder. Detta gick till på följande sätt: meningsenheter är citat eller delar av texten vilka relaterar till varandra genom deras innehåll och kontext; dvs. genom att de tillhör samma fråga eller beskriver liknande upplevelser. Att kondensera meningsenheterna innebär att jag förkortade dem utan att reducera deras betydelse (se bilaga 7). Att förse texterna med koder innebär att till viss grad abstrahera sitt arbete genom att börja tolkningen av texterna (Graneheim & Lundman 2003). När jag kodade mina meningsenheter försökte jag sätta en ”etikett” på vad jag tolkade att deltagarna berättade om (se bilaga 7). Kvalitativ innehållsanalys kan göras på olika abstraktions- och tolkningsnivåer. Jag insåg tidigt att mitt material inte var i behov av att utläsas genom att söka latent eller underliggande meningar kring deltagarnas upplevelser i Elementa. Respondenterna har genomgående varit mycket klara med vad deras deltagande har gett dem och svarat på mina frågor med stor öppenhet och genomtänkt. Detta menar jag talar för att deltagandet i Elementa har haft stor betydelse för dem i deras liv. Det kan också delvis bero på karaktären av mina frågor. För att svara på mina frågeställningar kommer jag i stort använda mig av deras egna ord. Trots detta innebär analysarbetet alltid en abstraktionsprocess i och med att jag ”paketerar och levererar” deras berättelser inom en vetenskaplig ram vilket gör dem förståeliga för läsare vilka inte har kunskap om Elementa och Earthheart dance.

För att skapa underkategorier jämförde jag koderna med avseende på likheter och skillnader. I denna process har underkategorierna inneburit att ytterligare ringa in det centrala i berättelsen (se bilaga 7). Utifrån de olika underkategorierna formulerade jag tre huvudkategorier. Huvudkategorierna kan beskrivas som den röda tråd som löper genom materialet och genom vilken jag kan svara på mina frågeställningar. Kategorierna och dess relation till underkategorierna redovisas i resultatdelen.

Teori

När jag sökte material för denna studie insåg jag tidigt det som konstaterades i inledningen: dans är relativt utforskad inom sociologin. Dans har oftast teoretiserats inom pedagogiska ämnen som verktyg för lärande, men också inom estetiska ämnen, främst inom ramen för scendans, där olika föreställningar och koreografers verk betraktas¹⁸. Till skillnad från Jaanus (2000) kommer denna studie fokusera på deltagarnas upplevelser, även så som de uppfattas idag efter att deras engagemang i Elementa har avslutats (eller ligger i vila). Jag kommer även mer fokusera på kroppens betydelse i dansen, eftersom denna aspekt framstår som betydelsefull. Nedan presenteras den sociologiska och feministiska förståelsen av kroppen vilken utgör den teoretiska ram för studiens analys av kroppslighetens betydelse i dansen.

Konstruktioner av kroppen

Historiskt har det tidigt funnits en separation mellan kropp och själ inom västerländsk filosofi. Platon menade t.ex. att själen värderades högre än kroppen och att kvinnan representerade ett misslyckande i denna värdering (Wolff 1997). I den västerländska kulturen har moderniserings- och civilisationsprocessen gått hand i hand med en allt större kontroll över kroppen och dess beteenden. Sättet vi förstår kroppen idag framhäver autonomi och självdisciplin att hålla sin kropps gränser i schack (Lupton 1998). Sociologen Anthony Giddens (1991) menar att kroppen i den senmoderna tiden har blivit allt mindre given. Den förstås numera spegla en persons inre och har blivit en del av våra livsstilprojekt.

Kroppen uppmärksammades tidigt inom feministisk teori vilket enligt Shilling [1993] (2003) också är en bidragande orsak till att intresset för den på senare tid fått stor betydelse inom socialvetenskaperna. Ur ett historiskt perspektiv har den kvinnliga kroppen förstås som underlägsen, passiv och närmare naturen, fördefinierad som ett sexuellt objekt, tillgänglig för den manliga blicken oavsett den enskilda kvinnans egna intentioner (Wolff 1997). Feministisk teori har uppmärksammat de sätt kroppen systematiskt blivit marginaliserad, kontrollerad och definierad genom olika praktiker, ideologier och diskurser¹⁹. Mycket feministisk teori kring

¹⁸ Två av dessa är Cecilia Olssons avhandling *Dansföreställningar: dansestetiska problem i historisk belysning och speglade i två dansverk* (1993) och Lena Hammergrens avhandling *Form och mening i dansen: en studie av stilbegreppet med en komparativ stilanalys av Mary Wigmans och Birgit Åkessons solodanser* (1991). Jag har valt att inte redovisa dessa här eftersom dessa berör den sceniska dansen och inte den specifika kombination av dans och terapi som Earthheart dance innebär, men de har varit mig till hjälp att definiera dans.

¹⁹ Inom samhällsvetenskaperna är förståelsen av diskurs till stor del beroende av filosofen Michel Foucault's arbeten. En diskurs definieras som ett institutionaliserat sätt att tänka, en social gräns vilken definierar vad som kan sägas om ett specifikt ämne. På så sätt förklarar dominerande diskurser vad vi anser är sanning. Den valda diskursen ger vokabuläret, uttrycket och samtalsstilen nödvändig för kommunikation (Ashenden 2005). Till exempel kan två distinkta diskurser användas om dans genom att beskriva det antingen främst som "konstnärligt utövande" eller "fysisk aktivitet".

kroppen har inspirerats av filosofen Michel Foucault. Kvinnor utövar i dagens samhälle enormt mycket tid på att kontrollera och disciplinera sina kroppar. Kvinnor lär sig som unga att syna sina rörelser och bete sig efter ett feminint ideal. Genom expansionen av marknaden för reklam, mode och populärkultur i konsumtionskapitalismen produceras normerande diskurser kring feminitet (Wolff 1997, Bordo 1993).

Jag menar att de senaste årtiondenas teoretiserande kring kroppen genom flera discipliner gör studier av dans relevanta (Desmond 1997). Kroppen, menar Desmond (1997) fungerar som inskription av mening, som verktyg för dess genomförande och som medium för dess reproduktion. Den dansande kroppen skapas genom oräkneliga timmar under intensiv fysisk träning. I dansen blir kroppen ett instrument. Kroppen är inte bara formad av kunskap och diskurser utan är också en levd erfarenhet vars handlingar på samma gång är formade av och formar kulturen. Dansen och den dansande kroppen har på detta sätt betydelse även utanför studion. Ett exempel på detta vilket undersöks i denna studie är hur engagemanget i en dansform kan påverka synen på den egna kroppen.

Young och den sociala konstruktionen av kön

I essän *Att kasta tjejkast* (2000) frågar sig den amerikanska statsvetaren Iris Marion Young varför det kommer sig att kvinnor och män använder sin kropp på så olika sätt. Hennes förståelse av den kvinnliga kroppen är inspirerat av filosoferna Simone de Beauvoir och Maurice Merleau-Ponty vilka menar att kroppen är definierad av sin situation; de historiska, kulturella, sociala och ekonomiska ramarna för dess verklighet. Young menar att det feminina kroppsliga varat är en lärandeprocess. I ett västerländskt, patriarkalt samhälle har detta lärande inget att göra med en mystisk, feminin essens eller biologisk nödvändighet utan är en enormt mäktig inläring:

I ett sexistiskt samhälle är kvinnor fysiskt funktionshindrade. I den mån vi lär oss att bete och röra oss i enlighet med den bestämning som den patriarkala kulturen givit oss är vi fysiskt hämmade, begränsade, objektiverade och redan placerade i rummet. Vi är inte några öppna och omedelbara transcendenser som går ut för att agera i en värld som är formad av våra egna avsikter och projekt (Young 2000:273).

Att vara feminin är därför ett uttryck för de strukturer och villkor som kvinnokroppen lever i och är underkastad. Makten i denna process ligger i sättet den inkorporeras i kroppen för att permanentas i vardagliga rörelser (Gorley et al 2003). Källan till den kvinnliga kroppens

uttrycksformer är att kvinnor och flickor inte vanligen ges möjlighet att använda sin kropps resurser i "ett fritt och öppet ianspråktagande av världen" (Young 2000:273). Detta manifesteras i kvinnans kropp och rörelser på tre distinkta sätt: genom en ambivalent transcendens, återhållen intentionalitet och bruten enhet med omgivningen (Young 2000:264). Med detta menas att kvinnor förstår sina kroppar som samtidigt fria och bundna, aktiva och passiva, objekt och subjekt.

Enligt Merleau-Ponty är kroppen subjektivitetens ursprung. Existensen ligger någonstans mellan medvetande och kropp, vilket innebär att människan inte är ett "Jag tänker" utan ett "Jag kan" (Merleau-Ponty ([1947] 1997:100)). Genom att använda världen som ett medel för våra intentioner skapar vi enhet och blir en del av den. Intentionalitet har sitt ursprung i att vi är ren närvaro i världen och ser omgivningen som en förlängning av den egna existensen. Eftersom kvinnor är människor är vi medvetna om oss själva som subjekt och ren närvaro i världen. Men kvinnors situation i ett patriarkalt samhälle gör oss snarare till objekt. Vi känner sig inte sällan osäkra och frustrerade inför våra kroppars förmågor, samtidigt som vi ofta känner att vi måste skydda kroppen från skada. Kvinnor ser inte självklart på sin kropp som ett "Jag kan", utan snarare "jag kan inte". Young (2000) menar att de tre uttrycken för den kvinnliga kroppens vara beror på kvinnor ofta förstår sina kroppsrörelser som iakttagna och objekt för andras blickar. Kvinnor speglar sig, vårdar, formar sin kropp i förståelse av den som ett ting. Vi lever med ständiga hot om oinbjudna intrång i vår fysiska integritet, med våldtäkt som den mest extrema formen av kränkning. I denna förståelse skapas ett avstånd till våra kroppar vilken hindrar oss att leva i helhet och enhet med oss själva.

För denna studie får Youngs förståelse av den sociala konstruktionen av kön betydelse för analysen av deltagarnas berättelser kring en förändrad kroppsuppfattning. Jag ämnar visa på hur en tidigare känsla av "jag kan inte" kan i dansen bytas ut till ett "jag kan" för att lättare närma sig ett öppet ianspråktagande i världen. Jag kommer även att återkomma till Youngs teser kring den kvinnliga kroppens vara i en slutdiskussion kring dans, subjektivitet och rationalitet.

Resultat

Under arbetet med analysen utmejslades tre kategorier med tillhörande underkategorier. Dessa var:

- Åsa R: s ledarskap

Underkategorier: engagemang, vänskap, förebild, skuld, inkonsekvens, konsekvenser för yrkesval

- Gemenskap

Underkategorier: trygghet, respekt, kravlöshet, acceptans (att få och ge, till sig själv och andra), utöva kreativitet, uttryck av känslor, avlastning, bearbetning

- Kroppsmedvetenhet

Underkategorier: självkännedom, självkänsla, mod, glädje, kreativitet

Under arbetet med analysen framkom även en annan aspekt vilket jag valt att benämna ”talet om det kvinnliga” i dansen. Denna aspekt menar jag är intressant eftersom att den behandlar den syn på kön deltagarna har fått med sig från sitt engagemang i Elementa. Detta är något som de i efterhand problematiserar, varför denna aspekt även kommer behandlas i resultaten då det besvarar min frågeställning kring deras inställning till sitt deltagande av dansen idag.

Kontakten med Åsa R - ett karismatiskt ledarskap

I min diskussion kring respondenternas kontakt med Åsa R genom de åren de varit deltagare i Elementa vill jag understryka skillnaden mellan Åsa R: s ledarskap och Åsa R: s person. Dessa två kan visserligen verka sammanflätade, men det är av vikt att poängtera att denna diskussion rör Åsa R: s roll som ledare för Elementa vilka tjejerna har erfarenhet av, skild från privatpersonen Åsa R.

Genom samtliga deltagares berättelser är det tydligt att deltagarna hyser en tro på Åsa R: s vilja att arbeta för deras välmående och hennes *engagemang* i unga människor. Åsa R: s ledarskap får alltså mycket av sin legitimitet genom deltagarnas förtroende för de genuina i hennes patos: *”För mig var det ett lyft att träffa en vuxen människa, en vuxen kvinna, som brinner för människor. Då var det mycket att unga tjejer ska få växa till de människor de kan bli. Det betydde otroligt mycket för mig i en tid då det fanns så mycket osäkerhet i mig och ganska mycket krav”* (Intervju Elin 080421). Elin menar att när hon började i Elementa var hon ”fortfarande ett barn” trots att hon var relativt gammal när hon började gruppen (18 år) och att Åsa R blev i det närmaste en modersgestalt i hennes omsorg om gruppen. I deltagarnas förståelse av Åsa R: s engagemang i unga tjejers väl ligger i att ledarskapet baserade sig på

uttrycken för något som dessa tjejer saknat, ett etiskt patos mot positiva värden så som självkänsla och autencitet, trygghet och gemenskap. Denna förmåga uttrycktes ofta i form av beundran vilket också kan förstås inom ramen för ett karismatiskt ledarskap: *”hon fångar upp alla, på ett otroligt häftigt sätt, hon lämnar ingen oberörd. På nåt sätt, hon lyfter fram känslor som jag förstår inte riktigt hur hon lyckas, men det är enormt häftigt hur hon lyckas med det”* (Intervju Klara 080303). Detta kan liknas vid de ”nästintill gudomliga” egenskaper vilka karaktäriserar ett karismatiskt ledarskap. Jag menar inte här att deltagarna förstod Åsa R: s ledarskap i formen av något slags eteriskt, överjordiskt slag. Hennes ledarskap och deltagande uttrycks snarare upplevts som jordnära. Det jag vill lyfta fram är den betydelse deltagarna ger hennes ledarskap för den speciella stämning av trygghet och öppenhet som de ger uttryck för att ha upplevt under tiden i Elementa. Åsa R: s ledarskap uppfattades även som avgörande för gruppens dynamik och sammanhållning.

I sin teori kring politisk auktoritet diskuterar Max Weber karismatiskt ledarskap som en av typerna av legitim dominans (Morrison 2006). Den karismatiska ledaren erhåller sin legitimitet genom andras tro på dess speciella förmåga att nästan genom gudomlig försyn vara kapabel att lösa svårigheter eller lidande. Ledarskapet är ofta situerat på en bas av ett högre etiskt anspråk på rättigheter vilka inte tidigare funnits, så som i fallet med Martin Luther King (Morrison 2006). Denna typ av ledarskap får också sin legitimitet genom dessa egenskaper inte anses vara tillgängliga för alla utan praktiskt taget endast denna person. Den kontext inom vilken Weber skapade sin typologi av ledarskap är inom sfären för politisk auktoritet och maktutövande. Det ledarskap vilken diskuteras inom denna studie är av en annan typ, trots detta menar jag det är möjligt att se en del sammanfallande mellan Webers karismatiska ledare och den bild deltagarna målar upp av erfarenheterna av Åsa R: s ledarskap inom Elementa. Som jag tidigare nämnt lämnade Åsa R efter föreställningen ”Vägsäl” år 2003 över mycket av ledarskapet av Elementa till olika deltagare. Detta visade sig få betydelse för gruppdynamiken i att något verkade förändrat och inte längre samma sak utan hennes ledarskap. Detta menar jag kan förstås som ett uttryck för en svårighet att skilja Elementa och Åsa R: s ledarskap åt. Elementa upplevdes inte längre på samma sätt som tidigare, något verkade ha gått förlorat utan henne vilket också kan förstås i relation till det karismatiska ledarskapet²⁰.

Andra viktiga egenskaper i kontakten med Åsa R är deltagarnas förståelse av henne som en *förebild* och *vän*: *”När jag gick i dansgruppen så var hon väldigt gemytlig, väldigt*

²⁰ En annan betydelsefull aspekt i diskussionen av detta är också det faktum att de tjejer som började leda Elementa varken hade den utbildning eller erfarenhet som Åsa R hade, varför dynamiken i ledarskapet kan ha gått förlorat.

omtänksam, hon fanns där som en medmänniska” (intervju Klara 080303), *”då kändes det som att man hade en äldre kvinna som man kunde prata med, jämt, och det var jätteskönt”* (Intervju Maria 080417). Detta kan ge bilden av att Åsa upplevdes som en allierad i en turbulent tid. Oinas (2001) menar att flickor har behov av någon, företrädesvis någon med distans, som medlar mellan henne, hennes kropp i förändring och sociala förväntningar, för att försäkra henne att hon är normal (s. 83). Samtliga deltagare menar att de upplevde Åsa R: s ledarskap som tydligt men ger också uttryck för en slags ickehierarkisk natur i detta, att Åsa R samtidigt var en del av gruppen. En av deltagarna menar detta var en ny erfarenhet av ledarskap. Vänskapen till Åsa R har också inneburit vad man kan kalla separationsångest eller möjligtvis en känsla av *skuld* för de deltagare som varit mycket aktiva men valt att lämna Elementa för att engagera sig i andra aktiviteter: *”i gymnasiet, då var jag inte med längre i Åsas grupp längre, jag hade haft en dröm länge att dansa (annan dans) [...] jag mådde så dåligt över det där, men jag valde till slut att satsa på det”* (intervju Klara 080303). Känslan verkar uppkomma ur en vilja att vela ge tillbaka till något man fått mycket av. Detta kan ses som en följd av den nära kontakt och gemenskap mellan ledare och elev som karaktäriseras av det karismatiska ledarskapet i Elementa. Två av deltagarna uttrycker att de inte möttes med tillräcklig förståelse inför sina val att lämna Elementa för andra aktiviteter från Åsa R: s håll. Detta fick dem att känna en *inkonsekvens* i vad de lärt sig och hur detta omsattes i praktiken: *”Åsa har alltid uppmuntrat och sagt att man ska göra det man känner för och man ska följa sitt hjärta. Men jag kunde ändå känna att det blev lite konstigt när jag sa att jag ville ha en paus från dansen”* (Intervju Anna 080420). Båda menar att detta har betydelse för att de inte återvänt till Elementa. Det fanns även andra orsaker till varför det upplevdes som svårt att lämna gruppen, så som gemenskapen och den känsla av identitet som utvecklades av att delta i gruppen så länge. En deltagare berättar att det var först efter en avgörande, traumatisk händelse i sitt liv som fick henne att prioritera vad hon verkligen ville och erkänna att hon inte längre kände samma engagemang till Elementa som hon tidigare hade haft.

Åsa R: s ledarskap fungerade även som en förebild för några av deltagarnas vilja att utbilda sig och arbeta med liknande verksamheter. Att tala inför en grupp uttrycks av Maria som något hon tidigare undvek, men blev en utmaning man vågade ta i och med scenframträdanden och den uppmärksamhet Elementa fick av media. Maria menar att modet att tala inför människor har betydelse för hennes val att bli lärare. Alla deltagare, utom den deltagare vilken inte studerar, menar att dansen och Åsa R som förebild har fått mer eller mindre *konsekvenser för deras yrkesval*. De två deltagare vilka läser till lärare vill båda jobba med dans och rörelse i skolan, för att ge andra vad de själva menar att de fick. De har starka

åsikter kring att dans och rörelse är något barn behöver. De andra två deltagarna menar att dansen och kontakten med Åsa R har del i deras yrkesval, men att det var en kombination av olika faktorer som fick dem att besluta sig för det yrkesval de gjort. En deltagare menar att betydelsen ligger i att dansen fick henne att *”göra de saker jag ville göra, och inte hålla tillbaka”*. Elin menar att dansen alltid kommer vara del i hennes liv. Hon vill jobba terapeutiskt med dans för barn och ungdomar: *”jag är inte rädd för andras smärta, för att jag inte är rädd för min, jag är inte rädd för det som är jobbigt i mig, då känns det motiverande att jobba med andra, för att jag vet hur mycket det kan ge”* (Intervju Elin 080421).

Idag uttrycker samtliga deltagare en fortsatt värme i sina uttryck av relationen till Åsa R:s ledarskap, även om de upplever att de fått en annan distans och känner en förändrad relation till henne i och med att de blivit vuxna och därmed känner en större jämlikhet. De ger uttryck för att vara glada att få varit del av något betydelsefullt. De deltagare som inte längre är aktiva i Elementa uttrycker att de inte längre är i samma behov av en förebild på det sätt de var när de var yngre, men att Åsa R har spelat den rollen i deras liv. Detta hänger samman med att de på samma sätt ger uttryck för att inte längre känner att de behöver dansa, eftersom det tillfredsställt ett behov de inte längre har: *”jag känner inte att det är något för mig längre att dansa, för jag har så mycket annat. Nu vet jag vem jag är, och vad jag vill. Det visste jag inte då”* (Intervju Maria 080417).

”En väldigt gemenskap” – Elementa som off stage

Den aspekt vilken deltagarna ofta tar fasta på när beskriver den tid de var aktiva i Elementa är betydelsen av *gemenskapen* inom gruppen. Ångquist (2004) menar att kamratgrupper kan fungera som ett socialt övergångsrum från ett familjbundet liv till ett mer självständigt livsrum. Även om gruppkompositionen i Elementa ständigt förändrades något med tjejer som kom och gick ger ändå deltagarna uttryck för att Elementa präglades av en *trygghet* vilken växte fram under tidens gång; *”man blev sedd på ett sant vis i gruppen, att man var så nära varandra, att man kunde ändå se kvalitéerna hos var och en”* (Intervju Anna 080417). En deltagare beskriver känslan som att *”de var som en familj”*, att de *”alltid stöttade varandra”* och att denna gemenskap även fortsatte utanför gruppträffarna. Känslan av att upptäcka att man inte var ensam betydde mycket. Gruppgemenskapen manifesterades särskilt under samtalsstunderna och under arbetena med en föreställning. Aktiviteterna hade stor betydelse och kan beskrivas som den ram inom vilken gruppens gemenskap kunde utvecklas. Samtalsstunderna uttrycks som den stund då man kunde få *”prata av sig”*: *”I den åldern*

handlar det så mycket om utseende, man pratar mycket om killar, det här var nånting helt annat, man pratade om inre känslor, en så mycket djupare relation än vad jag annars hade haft” (Intervju Elin 080421). Denna mer terapeutiska del upplevdes som en nödvändig del i Elementa, utan vilken något skulle ha gått förlorat. Att bli lyssnad på och att få lyssna till andra uttrycks av deltagarna som en känsla av att få ta och ge *respekt*. Denna vetskap att man har rätt att berätta om det som händer i ens liv oavsett vad det kunde vara gav dem förutom trygghet en stark känsla av *kravlöshet* och *acceptans*. Detta behov kan illustreras av Annas tankegång:

A: Jag tror att jag behövde verkligen det här så himla mycket på ett sätt, det var väl också därför jag gick in i det så mycket.

S L: Vilka behov kände du att du hade?

A: En gemenskap, att känna mig accepterad, att dels acceptera mig själv mer men också känna mig accepterad av andra, att få en bekräftelse på att det är inget fel.

(Intervju Anna 080417)

En individs mognads- och utvecklingsprocess kan beskrivas som en pendling mellan progressiva och regressiva rörelser (Göthlund 1997). Att bli vuxen karaktäriseras ofta av en ambivalent hållning, man vill men samtidigt inte. Under ett identitetsarbete utnyttjar man ofta de offentliga rum man har tillgång till för att pröva och iscensätta sina jag. Göthlund (1997) menar att detta är en nödvändig och ofta glädjefylld del av skapandet av jaget, samtidigt som det kan vara utlämnande, arbetsamt och påfrestande. Detta beror på att man ofta söker tecken på omgivningens godkännande eller förkastande. Jag tolkar deltagarnas berättelser som att de i Elementa fann ett ”vilrum” där det fanns möjlighet till acceptans och avslappning från iscensättandet av jaget. Det har inneburit ett rum för återhämtning av sökandet efter bekräftelse och en plats att samla ny kraft. Men det är också tydligt att dessa vilostunder inom Elementaträffarna inte innebar en total regression till barndomen, utan att det också var en plats med progressiva inslag vilket bidrog till deras mognad, så som tillfällena att *utöva kreativitet* och att arbeta på relationer (Göthlund 1997). Detta rum som träffarna med Elementa innebar kan förstås som vara *off stage* till skillnad från de offentliga rum tjejerna annars vistades i, främst skolan. Detta innebär att vara fri från vuxenvärldens (med undantag av Åsa R, vars roll jag redan nämnt som nära vän och allierad) makt, insyn och kontroll, men också en frihet från de oroliga omständigheter som dessa tjejer omgavs med i sina liv; relationerna med familjen, skolan och pojkvänner. Även tonårsgruppen ger uttryck för att dansen som en paus i en stressande tillvaro var betydelsefull för dem. Deltagarna ger också

uttryck för att samtalsstunderna ibland var svåra. En deltagare menar att detta kunde bero på att hon själv hade så mycket just då, att det ibland kunde vara jobbigt att lyssna på andra.

Dansens diskurs kring autenticitet och varje individs unika karaktär kan också ha slagit an en längtan efter något man kan uppfatta som sant. Göthlund (1997) menar att autenticitetssträvan ofta är ett sätt att söka stabilitet och ordning i en turbulent livssituation. Sociologen Richard Sennett (1977) menar att presentationen av ett autentiskt jag är numera är nödvändig för att vi ska framstå som individer, då vårt offentliga uppträdande värderas som ett uttryck för våra inre personligheter. Dansen kan därför ha haft betydelse för deltagarnas identitetsskapande som unika, autentiska individer i en tid då värderingen av det yttre är i fokus.

Dansen och rörelserna är den andra centrala delen av betydelsen av Elementa som en plats för acceptans för deltagarna, förutom andra aktiviteter så som massage, tillitsövningar, yoga och dagar ute i naturen där man dansade rituella danser. Deras berättelser kretsar främst kring sätten de fick ge *uttryck för känslor* i dansen; ”*Det som betydde mest för mig var ändå att få ge utlopp för känslor och uttryck, jag har upplevt att vissa känslor får inte komma fram, man får inte vara arg som tjej t.ex.*” (intervju Anna 080417). Lindqvist (2007) menar att en danslärarens fokus på lekfullhet och glädje stimulerar elevers idéer, tankar och känslor i dansen. Hon menar också för att dansprojekt (Lindqvist har fokuserat på dans i skolan) ska lyckas är det viktigt att grundvärderingen är att dansen är värdefull. En av mina respondenter menar att hon har mycket lättare att uttrycka sig i dansen än med ord, varför det var viktigt för henne att utöva rörelse. Deltagarna ger uttryck för att genom dansen nå *avlastning* och *bearbetning* av dessa känslor så att de inte längre kändes lika jobbiga. En av respondenterna berättar att hon haft en problematisk relation till sin pappa. Hon menar att hon i dansen och i gruppen fått uttrycka den sorgen för att kunna ta uti med det och gå vidare. Dansen har på så sätt inneburit en lättnad. Detta har inte fungerat lika för alla. En deltagare menar att dansen visserligen la en god grund, men att hon efteråt kände att hon var i behov av att söka komplement i andra metoder för att finna full trygghet och stabilitet sig själv. Hon menar att hon var i behov av ett större ”tänk” än vad hon fick genom att dansa i Elementa, då hon menar att känslor riskerar att bli destruktiva om de ältas. Dansen hade också betydelse för gemenskapen i gruppen. Anna menar att deltagarna kunde mötas trots sina olikheter i dansen; ”*Det är lättare att möta andra i dans, än att prata med dem*”. Det bör poängteras att dessa två delar; samtalen och dansen, inte har upplevts som skilda åt utan som delar av en helhet vilket utgjorde arbetet med Elementa: ”*i dansen kunde man uttrycka känslor, och i samtalen kunde man plocka fram dom ännu mer, de blev tydligare, allt vart ok, alla känslor blev ok i dansen*”

(intervju Klara 040303). Även detta citat menar jag är talande för behovet av att känna sig accepterad.

En ny relation till kroppen – dans som medel för kroppsmedvetenhet

”Tjejer håller ofta igen sina kroppar och håller igen sina känslor och uttryck för att ta så lite plats som möjligt [...] Jag har mött många tjejer som är destruktiva mot sin kropp. Genom att använda sig av kroppen och uttrycket behöver de inte använda destruktiviteten mot sig själva. Är människan kreativ behöver hon inte vara destruktiv, det är var jag tror”
(Intervju Åsa Rockberg, 080505)

Dans är till sin natur kroppslig²¹. Kroppen är också djupt delaktig i konstruktionen av kön (Bengs 2000). Alla respondenter utom en menar att de var mer eller mindre ”kroppsfixerade” som yngre (se även Jaanus, 2000). De menar att de haft dåligt självförtroende när det gäller kroppen och inte lyssnat till den när den signalerat att den haft ont. Anna hade innan hon började med dansen varit aktiv inom idrott. Hon menar att kroppsfixeringen kunde bli extra påtaglig i den miljön; *”det var väldigt fokus, jag har inte haft anorexi eller bulimi eller så, men jag har ändå känt missnöje över kroppen att, den är för stor, den är för slapp, den är inte vältränad”*. Att ”se bra ut” är ett tema starkt uttryckt av massmedia och populärkulturen och presenteras både som centralt för feminitet och ett sätt för unga tjejer att bekräfta feminitet genom kroppen (Bengs 2000:39, Ambjörnsson 2004). Enligt Bengs (2000) är kroppen för unga tjejer i högre grad än för unga killar något som bör kontrolleras, invändigt och utvändigt. Tjejer tar större hänsyn till andras åsikter om deras kroppar och är i högre grad medvetna om sina kroppar som något som är ”on display” (Bengs 2000 175). Unga människors dåliga självkänsla kopplas ofta till kroppen och utseende och visar sig främst hos flickor. Flickorna var också oftare aktiva i praktiker vilka syftar att förändra eller kontrollera kroppen (Bengs 2000). Även socialstyrelsens *Lägesrapport för folkhälsa och sociala förhållanden* (2007) påvisar en problematisk utveckling i den psykiska hälsan bland tonårsflickor och unga kvinnor. Undervikt har ökat bland kvinnor i åldergruppen 16-24 år och är numera ett större problem bland unga kvinnor än fetma (s. 29).

²¹ Jag har en socialkonstruktivistisk syn på kroppen och dess innebörd. Detta betyder att jag förstår kroppen som något mer än enbart en ”naturprodukt”. Erfarenheter av kroppslighet är alltid konstruerade inom sociala och kulturella processer och är inom vissa gränser högst formbara. Sätten vi förstår, reglerar, dekorerar, rör på och utvärderar kroppar moraliskt skiljer sig mellan tider och platser och är därför formade av den sociokulturella och historiska kontext vi befinner oss i (Lupton 1998). Främst förstår jag kroppen och kroppslighet som oundvikligt sammanlänkad med vår identitet och vår subjektivitet (Oinas 2001) – det är genom kroppen som vi är i världen och interagerar med andra (Merleau-Ponty [1947](1997)). Detta innebär att jag är intresserad av den förståelse av kroppen mina respondenter utvecklat genom sitt deltagande i Elementa och om detta har förändrat deras förståelse av sig själva och vad de kan göra.

Litteraturen kring unga tjejer kan lätt ge en dyster bild av deras syn på sig själva och sina kroppar. Risken är att unga kvinnor förstås som passiva offer för en förtryckande kultur (Oinas 2001). Därför kan det behövas forskning som betonar unga tjejers förmåga att hantera och omförhandla de bilder av kroppslighet som omger dem. Ett missnöje med kroppen behöver också förstås som ett fenomen som avspeglar ett samhällssystem inom vilken unga tjejer råkar illa ut (Ambjörnsson 2004, Bordo 1993). Tjejerna i denna studie ger tydliga uttryck för hur deltagandet i dansen har gett dem nya sätt att förhålla sig till kroppen. De talar om att vara mer trygg i sin kropp, att känna dess signaler bättre, att acceptera den och känna glädje över den; *”jag känner mig mer fri och bekväm t.ex. när jag är på konsert eller på ett vanligt disco, att göra det jag vill och bara ha kul”* (intervju Anna 080417), *”Jag vågade verkligen släppa mycket mer och göra sånt som jag inte ville göra förut för man kände att det här kan jag inte göra, det är fel [...] också det där att man inte var rädd för att ta i varandra och man kunde vara nära varandra utan att det kändes konstigt och då kunde man dansa så också”* (Intervju Maria 080417). Maria tar även här upp en aspekt av kroppslighet som innebär att känna glädje i att vara nära andra, i kramar och annan kontakt. Deltagarna accepterar efter en tid en sensualitet i dansen och i sig själva. Den finska sociologen Elina Oinas (2001) menar att unga tjejers kroppsuppfattning karaktäriseras av ett förnekande av sexualitet. Genom att signalera en asexuell-men-ändå-heterosexuell presentation av självet erhåller unga kvinnor seriositet. Detta beror på stigmat från det binära tänkandet kring den respektabla ”Equal Woman” i opposition till ”the Sexy Woman” (Oinas 2001:75). Detta stigma är så starkt att sexualitet och kroppslighet förnekas till förmån för en stark självkontroll²². Hon menar att tjejer på detta sätt lämnas utan en positiv ram inom vilken de kan tolka sina kroppsliga vara. En dansstudio är visserligen inte en plats att leva ut sin sexualitet, men rimligtvis har dansen gett deltagarna en positiv ram inom vilken de inte behövt förneka sin kroppslighet. Den afrikanska dansen har för Maria inneburit förmågan att släppa loss, och den orientaliska dansen uttrycks av Klara som ”en styrkedans”. Jag använder mig av Youngs teori i min analys av deltagarnas upplevelser genom en förståelse av dansens bidrag till att förmå dem att uppnå sina fulla kroppskapaciteter ”i fritt och öppet engagemang med världen” (Young 2000). Målsättningen utformad för arbetet med Elementa kan tolkas som det fysiska och psykiska stärkandet av unga kvinnor. Detta kan relateras till Youngs (2000) koncept om kroppens fulla potential. Självkänsla eller välmående, i sin bredaste definition, är rimligen en nödvändig del i detta mål (Gorley et al. 2003). Möjligen är den

²² Se även Skeggs (1997) för en diskussion kring arbetarklasskvinnors förhållningssätt till stigmat kring sexualitet och respektabilitet

högre kroppskännedom och det större accepterade av kroppen vilken visats sig vara en effekt av långvarigt engagemang i dansen ett steg närmare det ideala kroppsliga varat som inte begränsas av ambivalent transcendens, återhållen intentionalitet eller bruten enhet med omgivningen. Ett ”jag kan inte” kan i dansen bytas ut mot ett ”jag kan”. Kroppen blir inte länge ett ting. Detta illustreras målande av Elin:

S L: Hur ser du på din kropp idag?

E: Ja... det är liksom... det är jag! Jag ser ingen skillnad på kroppen och resten av mig, det är jag. Jag känner att jag är i harmoni med min kropp. Jag är tacksam för den, den tar mig genom livet! Och jag kan använda den, jag dansar mycket annan dans också, afrikansk, orientalisk dans, yoga. Det har också blivit en del av livet, att alltid ha med kroppen. Det är otroligt lätt att glömma, speciellt när man pluggar och sitter och blir stel, man lär sig redskap att inte utsätta den för onödiga smärta, liksom en *respekt* för kroppen. Att vilja den väl, att inte stoppa i sig en massa skit eller utsätta den för någonting.
(Intervju Elin 080421)

Här kan det också vara viktigt att påpeka att dans *i sig* inte nödvändigtvis behöver leda till ett accepterat av kroppen. Många professionella dansare menar att dansvärlden inte är fri från destruktiva kroppsdiscipliner vilka i värsta fall leder till ätstörningar (Thomas 1993). Anledningen till att deltagarna i Elementa vittnar om ett förändrat förhållande till sina kroppar till det positiva kan förklaras genom det speciella i denna dans att bejaka varje individs unika kropps rörelser och form, ett synsätt adopterat av dansterapi. Det finns inget tvång på hur den ska utföras och inte heller hur dansaren ska se ut. Detta kan också ha och göra med dansens inslag av kroppskontakt som något naturligt i kontaktövningar, massage och kramar. Möjligtvis fick dansen som effekt att minska känslan av ”osäkerhet och frustration inför deras kroppars förmågor” (Young 2000). Deltagarna ger också kroppsaspekten olika betydelse. Erika menar att dansen inte förändrade hur hon kände inför hennes kropp. Hon menar att för henne var ”det mer det här att uttrycka känslor”. Klara ger uttryck för att hon fick en större acceptans av kroppen och en större kroppsmedvetenhet, men att det centrala för henne låg i gemenskapen i gruppen. Rimligtvis kan man resonera att behovet av gemenskap och uttryck var större för dessa deltagare än en större acceptans av kroppen.

Att lära känna kroppen och dess gränser och förmågor, i kombination med samtalsstunderna, innebär också en *självkännedom* för deltagarna:

E: Jag känner mig nöjd, det betydde väldigt mycket för mig att vara med, och den personliga utvecklingen.

S L: Vad var det du kände fick utvecklas?

E: Ja... bara liksom, den man var, tror jag. Kanske blev lite starkare, på nåt vis. Man framträdde lite tydligare, på nåt vis.
(Intervju Erika 080418)

Ängquist (2004) menar att dansen kan betyda många olika saker, men ser främst att ungdomar använder sig av dans instrumentellt som ett medel för att öka sina subjektspositioner och handlingsutrymmen. Genom dansen finner ungdomar rika tillfällen att jobba på sina jag-projekt. Hon menar därför att dans kan idag förstås som identitetspolitik. För mina respondenter innebar självkännedom också att de uttrycker att de erhållit en förmåga att vara mer uppmärksam på sig själv och sina egna önsknings- och förmågor. Detta hänger också samman med ett tillåtande av känslor och en förståelse för att det är skadligt i att undertrycka dem. En deltagare menar att hon har blivit mycket bättre på att förstå kroppens signaler, varför hon också kan hantera dem. I samband med detta uttrycker också tjejerna positiva konsekvenser för deras *självkänsla*²³ i och med deltagandet i Elementa. Klara menar att hon i tonåren hade många funderingar kring sin identitet, kring varför hon fanns till och vilken nytta hennes existens hade. Hon upplevde att dessa frågor var ok att lyfta inom gruppen, och att genom att göra det försvann de också efter en tid: ”*vet jag att jag är mycket värd så behöver jag inte fundera varför jag finns*”. Deltagandet i Elementa har också haft betydelse för att våga göra saker de inte tidigare skulle ha gjort, dvs. det har gett dem *mod* i vissa situationer att stå upp för sig själva eller tala inför andra. En orsak till varför hon också fortsatt med dansen, är vad hon själv menar är den *glädje* hon får ut av det, vilket andra också nämner i samband med lekfullhet. En av deltagarna menar att dansens aktiviteter utomhus har betytt mycket för henne och att hon fortfarande tycker mycket om att vistas ute i naturen. Deltagarna uttrycker också betydelsen av att få utöva *kreativitet*. En deltagare menar att hon fått skapa sin egen historia i dans och rörelse vilket har varit betydelsefullt för henne. Denna ordväxling mellan mig och tonårsgruppen får också illustrera denna känsla av kreativitet på ett lite annorlunda sätt:

S L: Är det något ord som ni skulle använda för att beskriva hur det är att dansa?

- Avstressande

- Inspirerande.

S L: Hur menar du då?

- Alltså man blir inspirerad av dans. Så ibland när man dansar, så kan man få lust att, till exempel jag: jag gillar att måla. Så kan jag få så... lust att måla!

(Intervju tonårsgruppen 080416)

²³ I denna studie använder jag mig av en förståelse av självkänsla vilken härleds ut förmågan att vara medveten om sitt värde och att kunna acceptera sig själv fullt ut. Begreppet har kommit i rampljuset på senare tid mycket pga populariteten hos självhjälpsböcker och sk. livsstils-coacher (se ex. Törnblom 2005). Begreppet ska alltså inte förväxlas med självförtroende vilken handlar mer om vad man anser sig vara möjlig att göra eller prestera. På så sätt är självkänsla nära sammankopplat med självkännedom, lycka och harmoni.

Talet om det kvinnliga – att inte ta till sig en särartsdiskurs

Denna aspekt är ett uttryck för den diskurs kring kvinnliga värden och egenskaper som är en del av dansen och som främst manifesteras genom den första av de två ”lagarna” vilka beskrevs i prologen; ”allt är fött av kvinna”. Respondenterna menar alla att det var något de tog till sig som yngre, och att det också fungerade stärkande för dem till en början. Jag har valt att särskilt fokusera på deltagarnas upplevelser av denna aspekt dels för att den, förutom den känsla av inkonsekvens jag tidigare beskrivit, är det som upplevs i efterhand som problematiskt för deltagarna. Dels också för att möjligtvis se vad dessa uttryck har betytt deras förståelse av kön²⁴. Ängquist (2004) menar att många flickor använder dans för att pröva olika kvinnoroller. Åsa R beskriver själv hennes syn på den första lagen: *”Den feminina kraften eller aspekten är födande, vårdande, ömmande, omsorg. Den kraften måste uppmärksammas, den är livsnödvändig att beakta, den får inte förstöras”* (intervju Åsa R 080505). Även om Åsa R tillägger att detta inte är menat att förstås som uppdelat i två kön, man och kvinna, utan snarare är två aspekter av tillvaron vi alla bär med oss, kommer jag att beskriva detta i termer av särartsdiskurs p.g.a. att mina respondenter ger uttryck för att tolkat talet om den kvinnliga kraften på detta sätt. Begreppen särart och likhet representerar två olika syn på kön (Börjeson 1998). Den förra verkar för att betona skillnaderna mellan könen i biologi, psyke och beteende. Enligt särartsdiskursen är kvinnor och män olika lämpliga för vissa uppgifter och positioner i samhället. Särartsfeminism är ett kort ett begrepp för synen på ett behov av uppvärdering av kvinnans speciella natur och betydelse. Kvinnor och män ses som olika, men kvinnors egenskaper och beteenden bör åtnjuta större erkännande och status i samhället. Likhetsdiskursen framhäver istället kvinnors och mäns olikhet som resultatet av social och kulturell fostran. Betoningen ligger på att vi första hand är människor och att snäva könsroller anses begränsande (Börjeson 1998). Deltagarna har olika upplevelser av vad talet om det kvinnliga har betytt för dem. En av respondenterna, Maria, gav uttryck för att inte förstå min fråga kring detta ämne vilket illustreras av denna ordväxling:

²⁴ I engelskan används ”kön” (sex) för att referera till de ”fixa” eller biologiskt givna karaktäristika hos män och kvinnor, medan ”genus” (gender), vilken är en term vilken härrör till de senaste årtiondenas feministiska teoribildning, refererar till de karaktäristika vilka är givna eller utvecklade inom kulturer (Thomas 1993). Genus kan förstås som det sociala könet. I denna uppsats ha jag valt att använda mig av kön av två anledningar: dels de svårigheter jag menar kommer med att kunna utläsa de biologiska karaktäristika inom en dualistisk kultur, dvs hur mycket av det biologiska kan vi förstå som ”naturligt” utan att detta inte är färgat av den sociala förståelsen i har av kön? Min användning av kön beror främst på att svenskans användning av ordet, till skillnad från engelskan, inte utesluter sociala aspekter av manligt och kvinnligt (Börjeson 1998). Min användning av kön ska därför förstås som en mix av det biologiska och sociala vilket kan sägas utgöra ”manligt” och ”kvinnt”.

S L: Talet om kvinnors kraft och att allt är fött av kvinna, hur upplevde du det?
 M: Ja... det som jag kände mest, det kanske var att, tidigare har jag känt att kvinnor motarbetar varandra vanligtvis, som i klasserna, man är avundsjuka mot varandra, men istället, genom en mentor lärde vi oss att samarbeta och ta fram varandra, och kanske är det det som är kvinnors kraft. Nej jag vet inte om det var det du menar riktigt?
 S: Jag menar talet om det positiva i den feminina kraften
 M: Det är väldigt mycket, Åsa fick en att känna att man *kunde*, att man *vågade* säga emot, vågade stå på sig.
 S L: Mot vad till exempel?
 M: Mot, ja om det var något man inte tyckte om, som jag till exempel var i ett väldigt destruktivt förhållande, kunde gå emot och bara säga; nej, jag vill inte mer. Ja det kanske också är kvinnors kraft. Det kunde jag prata om i gruppen också.
 (Intervju Maria 080417)

Detta är ett exempel på att deltagarna ha tagit till sig detta på olika sätt. Maria har inte explicit uppmärksammat denna aspekt men ger ändå uttryck för att anammat en förståelse av alternativa sätt behandla andra och sig själv vilket hon kopplar till vad hon menar är kvinnors kraft. Den deltagare som fortfarande är aktiv i Elementa har också den mest positiva attityden till denna diskurs. Hon menar att det var mycket betydelsefullt för henne att finna ett rum för kvinnor, där hon slapp vara "det andra könet", dvs. det svaga könet. Det var också viktigt för henne att möta en kvinnlig förebild i Åsa som yngre. Hon menar dock att det först och främst ändå handlar om att vara människa. Detta talar för att hon möjligtvis har anammat förståelsen av "det kvinnliga" som egenskaper vilka finns inom alla och inte är förbehållet kvinnor. De andra tre respondenterna ger uttryck för att i nuläget ställa sig något kritiskt till denna diskurs. Det är viktigt att betona att ingen av dessa respondenter förkastar talet om det kvinnliga. De förstår det som något som har en god intention: *"mycket handlade om det där, kvinnokraft och mycket bottnade i ett slags förtryck. Och det är ju så, kvinnor är mer förtryckta än män. Men samtidigt tror jag inte att det blir bättre att älta det bara för mycket utan att man ska hitta andra vägar ur det, på nåt vis. För det ligger mycket i det, men för mig nu hade jag uppskattat ett annat förhållningssätt till det"* (intervju med Erika 080418). Problemet ligger just i att dessa respondenter önskar sig andra sätt att förhålla sig till den situation kvinnor befinner sig i. Jag tolkar detta som ett behov av att slippa betrakta sig som offer för vad de ändå förstår som en förtryckande kultur. Genom att alltför mycket betona kvinnligheten som förtryckt skapas inte heller något utrymme för handlingar som strävar efter att bryta denna situation. En allt för stor betoning på den speciella feminina kraften och förmågan riskerar även att begränsa dessa tjejs subjektpositioner som människor. Etnologen Anette Göthlund (1997) menar att unga tjejer visserligen på ett plan vill leva upp till kvinnlighetens ideal, men att de samtidigt vill undvika en kvinnobild man anar är stereotyp och falsk. De förstår att denna bild kommer att låsa in dem i en fast könsposition vilken inte överensstämmer med

deras önskan att överskrida gränserna mellan manligt och kvinnligt (Göthlund 1997)²⁵. Vad som anses vara kvinnligt och manligt är under ständig förhandling, och i samma stund som man uppvärderar det kvinnliga skapar man också det man vill ska vara kvinnligt (Börjeson 1998). Ytterligare ett citat från Erika får illustrera uttrycket för att inte ta till sig en säratsdiskurs: *”Det finns ju många tjejer som är manliga också, och de får ju inte uttryck för det, om man bara hedrar kvinnligheten”*.

Det finns också risker som kommer med likhetsdiskursen. Att framhäva könens likhet riskerar osynliggöra tjejer till förmån för en manlig norm. Det riskerar även att avvisa synen på att kön är avgörande för samhällets organisation och enskilda individers subjektsskapande. Att benämna flickor som grupp kan därför vara viktigt som politisk strategi, men denna grupp är aldrig homogen (Börjeson 1998). Att bli kvinna är ett komplext samspel mellan det aktiva subjektet och det omgivande samhällets diskurser och möjliga subjektspositioneringar. Dvs., en tjej förväntas att, och kan välja hur hon ska vara – men de möjligheter som erbjuds vilka betraktas som socialt accepterade är begränsade (Börjeson 1998). Ingen människa har makten att fullständigt författa sitt eget liv, men dessa respondenter uttrycker ett behov av, i kontrast till ett konstaterande av en underordning, alternativa handlingsmöjligheter att komma ur det. Frågan är kanske *när* det är fruktbart att uttrycka skillnader, och *hur*. Börjeson (1998) menar att ett synliggörande av att flickor tidigare inte har fått samma del av resurser för fritidsaktiviteter som pojkar, parallellt med ett ständigt ifrågasättande av vad kön är, kan syfta till att förändra former av kvinnligt underordnande inom arbetet med unga tjejer (s. 119).

Diskussion – dans och rörelse som verktyg för självkänsla

De kategorier vilka behandlas i denna studie utgör de aspekter vilka jag tolkat som respondenternas uttryck för det mest betydelsefulla i deras engagemang i Elementa och Earthheart dance. Det är tydligt att dansens olika delar; den terapeutiska delen, delen med dans och rörelse och den koreografiska delen tillsammans med Åsa R: s ledarskap har gett dessa tjejer något som de värderar högt. Det är också något de inte har funnit i liknande form efter deras engagemang avslutats. Dansens och Åsa R: s patos mot unga tjejers välmående har varit av stor betydelse då det är något de har trott på och uppskattat. Möjligtvis har Åsa R: s grundvärdering att varje människa är värdefull och kan komma fram i dansen stor betydelse för hur dessa tjejer har upplevt sitt deltagande i Elementa. Kortfattat är det möjligt att säga att

²⁵ Fanny Ambjörnsson (1994) och Beverly Skeggs (1997) visar i sina studier på hur viljan och förmågan att överskrida gränser för kön också är kopplat till klass.

dansen har, genom de olika aktiviteterna och den gemenskap gruppen byggde upp under åren, fått dem att mer eller mindre känna sig värdefulla. Detta har fungerat olika för de olika respondenterna vilket beror på att de haft mer eller mindre behov av att känna sig accepterade, bekräftade och sedda. Vissa menar att de mår rätt bra innan, andra att dansen är precis vad de behöver i sina liv. Vissa kan känna att dansen inte är tillräcklig, varför i deras fall den skulle kunna fungera som ett verkningsfullt komplement till andra förebyggande insatser (Jaanus 2000).

När det kommer till frågan vilka nya synvinklar distansen har gett deltagarna för sin syn på sitt deltagande, är det tydligt att relationen till Åsa R har förändrats i och med att deltagarna har blivit vuxna. De har generellt inte längre samma behov av en förebild och ser Åsa R som en vän på ett mer jämlikt plan. Vissa har också fått ett kritiskt avstånd till vissa delar av dansen som de menar i dagsläget ha ett annat förhållningssätt till. Detta gäller främst synen på talet om det kvinnliga och förståelsen av känslor som något som kanske inte bör ältas. Den tydligaste effekten från deltagandet vilken respondenterna fortfarande har med sig i dagsläget är en ökad självkänedom, vilket kopplas till en accepterande av eller ny glädje över kroppen, samt en förmåga att ”göra det man vill” och välja yrken inom vilken de kan utöva de kunskaper de erhöll genom deltagandet i Elementa. På så sätt är det möjligt att förstå sambanden mellan självkänsla och dans och därigenom svara på frågeställningen kring deltagarnas upplevelser och kopplingen till Elementas mål. Utifrån denna studies resultat är det möjligt att argumentera att genom kombinationen av en förändrad syn på kroppens betydelse, kombinerat med att få trygghet och bekräftelse genom en grupp och en ledare vilken fungerar som förebild, tillsammans med en ny förmåga att uttrycka sig verbalt och kreativt som kan dansen ge en känsla av värde och lycka och för unga tjejer. Möjligen är det vad man skulle kalla en omsorg om både kropp och själ som är betydelsefullt. Jag skulle därför även jag, med åtanke om unga tjejers heterogenitet och olika behov, svara ja på frågan om dans kan verka stärkande för unga tjejer.

Elementas förändrade syfte – ett problem?

Som jag tidigare nämnt är en av anledningarna till att de deltagare som avslutat sitt engagemang i Elementa inte längre känner att de vill vara med är för att de känner att de inte längre har samma behov av dansen som de hade förut. De verktyg de erhöll från dansen är något de fortfarande har kvar. I sina förändrade livssituationer känner de också att de inte längre har tiden att lägga ned på ett engagemang i Elementa. Jag vill här diskutera en annan

aspekt av att inte längre känna för ett fortsatt engagemang i Elementa vilket hänger ihop med ensemblens förändrade syfte. Även om Åsa R menar att Elementas grundsyfte är intakt, upplever flera av respondenterna att Elementa idag har tagit steget till att bli en mer ”professionell” dansgrupp vilken satsar mer på föreställningar. Att engagera sig i Elementa nu förstås därför som något som kräver stora förkunskaper och ett stort engagemang. För den deltagare vilken fortfarande är aktiv är detta något positivt. Hon ser det som sin dröm att turnera med föreställningar och visa andra vad de håller på med. Andra upplever detta annorlunda. Jag menar att, i ljuset av diskussionen kring Elementa som ”off stage” att detta nya syfte kan vara problematiskt då det rent bokstavligt handlar om att vara ”on stage”. Så som jag förstått mina respondenters berättelser är tiden för sig själv, att få slappna eller att få leka aspekter vilka varit avgörande för deras fortsatta engagemang i Elementa. Elementa har varit ett ”vilorum” i vilken de kunnat lägga av sig det iscensättande av sig själv i skolan och andra offentliga rum vilken är del av deras identitetsarbete. Åsa R själv menar att framförande av det man lärt sig under kurserna kan vara del i individens läkande. Men föreställningarna framkommer inte i mitt material som det mest betydande i erfarenheterna av Elementa, vilket avspeglas i studiens teman. Det är möjligt att vissa upplever Elementas nya syfte som ytterligare ett rum för iscensättande av sig själv vilket förutom att vara kreativ och glädjefylld också kan vara tröttande och stressande, eller kanske helt enkelt inte intressant. Som Young (2000) argumenterar, förstår också kvinnor ofta sina kroppar som iakttagna och observerade. Kanske vore därför lösningen att förutom det ”nya” Elementa (inom vilken de tjejer som känner att de växer av iscensättande kan verka) också bilda andra grupper vilka inte har på samma explicita sätt målet att skapa scenkonst, utan istället fokuserar på de terapeutiska inslag i dansen vilken ger känslan av att få vara sig själv och inom ”ett eget rum”. Med detta är inte sagt att den performativa aspekten inte bör vara del av en dansensemble, endast att den möjligen inte bör vara huvudsakligt syfte.

Om unga tjejers behov och rättigheter

Ekonomisk historikern Diana Mulinari (1996) menar att det är viktigt att fråga sig vad som händer med de feministiska teorierna när de omsätts i praktiken i kvinnoprojekt. Ofta har det visat sig att sådana projekt har avpolitiserat den feministiska grund vilken de ofta vilar på, genom att ofta endast skapa diskurser kring hur kvinnor *är* (i kontrast till det maskulina), istället för att se till en förståelse av komplexa hierarkiska relationer. Mulinari (1996) menar

att huvudproblemet ligger i en förskjutning från att tala om tjejers rättigheter till att enbart tala om deras behov. Detta bidrar till att peka ut tjejer som passiva och placerar dem i en offerroll (Mulinari 1996, Börjeson 1998). Projekten talar ofta om en grupp kvinnor vilka i verkligheten kan vara svåra att identifiera, så som talet om flickor i ”riskzonen” inom det tidigare beskrivna tjejveckorna (se Söderström 2000). Feminismens grundtanke är att vilja till *förändring* och *frigörelse* för tjejer vilket i projekternas diskurs omvandlas till att *förbättra* vissa grupper. Risken med att se på vissa grupper som bärare av problemegenskaper blir att dessa grupper marginaliseras. Förklaringsmodeller som anger kvinnors sätt att vara som skäl för deras underordning flyttar individen eller gruppen från dess omgivande struktur och syfta till att omöjliggöra en maktanalys av förhållandena mellan könen i vårt samhälle (Börjeson 1998). Om unga tjejer inte mår bra, måste man istället för att fokusera på deras egenskaper flytta fokus till en strukturell analys av de samhällsförhållanden vilka påverkar dem negativt. Risken är att man annars återskapar traditionella roller kring hur tjejer och kvinnor är. Inom denna studie uttrycker deltagarna tydligt vilka behov de har/har haft och hur dessa mer eller mindre har tillfredsställs av engagemanget i Elementa och Earthheart dance. Utifrån deras explicita uttryck av vad de saknade och har erhållit kan det vara möjligt att hålla en diskussion kring vad dessa tjejer, som samhällsvarelser, har rätt till och vad de i rimlighetens namn bör kunna kräva av det politiska och samhällseliga system de är del i. Detta är tyvärr utanför gränserna att utveckla detta inom denna studie, men jag menar att framtida studier kan utifrån forskning kring unga tjejers erfarenheter formulera strategier för att tillgodose deras rättigheter i det sammanhang de befinner sig i. Utifrån denna studie är det möjligt att utläsa vissa tydliga drag vilka skulle kunna utvecklas till frågor för unga tjejers rättigheter – rätten att ha en fritidssysselsättning där deras intressen tillvaratas, rätten till ett rum att vara ”off stage” där det finns tillgång till avslappning från en stressig vardag, rätten till en gemenskap med andra unga tjejer för att få utöva och bli behandlad med respekt och ha roligt tillsammans, rätten till vuxna förebilder vilka hyser en tro på ungdomars rätt att vara sig själva och bli accepterade för vilka dem är – och dessutom betraktar dem som kreativa. Kanske mest handlar det om rätten att få tillgång till platser där man får utveckla en känsla av att vara värdefull och på så sätt få utveckla sin identitet i trygg visshet om att det inte är något fel på en. Det övergripande målet kan vara unga tjejers förmåga att ta makten över sina egna liv. Men detta måste göras med kunskap om att ingen människa ensam bär ansvaret för sin utveckling och livssituation (Ambjörnsson 2004). Frågan bör alltså ställas kring dessa tjejers rättigheter och risken att bedöma gruppen unga tjejer som i behov av förändring, istället för att rikta fokus mot de omständigheter omkring dem vilka formar deras situation. Det är troligt

att denna dansform som utgör denna studies fokus kan fungera stärkande, med åtanke om gruppen ungdomars heterogenitet – den kommer inte att fungera på samma sätt för alla eftersom de har skilda bakgrunder, erfarenheter och förutsättningar att ta sig till dansens innehåll. Vad min studie, och andra studier före mig har visat, är att delar av dansen på olika sätt har fungerat väl för de deltagare vilka har berättat om sina erfarenheter.

Det är tydligt att dansen och deltagandet i Elementa har fungerat läkande i respondenternas liv och att detta har betytt mycket för deras identitets- och subjektsskapande. Jag menar att det vore intressant för framtida studier att fokusera på unga män i relation till liknande dans. Hur kan dans fungera för dem i en samtid vilken lär dem att mansrollen inte är kompatibel med det kroppsliga, utlämnande och känsliga sätt som karaktäriserar dansen? Jag är övertygad om att det är många unga män som inte trivs med idrottens ofta fokuserande på prestation i lag- och bollsporter. Vad kan dansen göra för behovet av unga mäns uttryck och hur kan den inverka på deras självkänsla och självbild? Inte minst, hur skulle det påverka deras syn på kön?

Dans som subjektsskapande – en förståelse i strid med rationalitetsdiskursen?

Jag skulle vilja avsluta denna studie med en reflektion kring dans och ändamålsenlighet vilken är inspirerad av Iris Marion Youngs (2000) teori kring den kvinnliga kroppens vara. Young (2000) beskriver dans som strukturerade kroppsrörelser vilka inte är till för att uppfylla ett begränsat mål. Med detta menas att dans inte är någon aktivitet som kräver ”en mobilisering av kroppens olika förmågor och möjligheter i en kraftmätning med de tröga tingen” (Young 2000: 258). Young utgår från Merleau-Pontys tes att det är ”i första hand kroppens ändamålsinriktade rörelser visavi tingen och det omgivande rummet som definierar förhållandet mellan ett subjekt och dess värld” (Young 2000: 258-9). Detta betyder att hon utelämnar dansen som aktivitet för sin analys av kvinnors situationsbestämda kroppslighet. Vad innebär en förståelse av dans som ”kroppsrörelser som inte är till för att nå ett begränsat mål, eller lösa en specifik uppgift” för analysen av dansens frigörande potential? Kan kvinnor vara subjektsskapande i dans? Jag menar att det kan vara meningsfullt att utöka förståelsen av dans till att se det som kroppens (strukturerade) rörelser visavi rummet, andra människor och den egna kroppen. Dansen kan måhända sakna ändamålsinriktning på det sätt en hand pressar sig mot en dörr för att kunna komma ut på andra sidan. Men dansen är ändamålsinriktad i dess mål att nå en rörelses fulländning, skapa en koreografisk symmetri i rörelse med andra eller förlösa de inneboende känslor kroppen behöver rörelse för att uttrycka. Det är problematiskt

att utlämna dansen ur en förståelse av ett subjektsskapande visavi världen då det riskerar att reproducera en förståelse av ändamålsenlighet genom en maskulin diskurs kring rationalitet, där all rörelse som inte anses vara rationell också anses vara oviktig²⁶. Det är möjligt att Youngs avvisande av dansen kan bero på en kvarvarande förståelse av emotionellt handlande som irrationellt. Som del av syftet med Earthheart dance, så som det är formulerat av Åsa R och de deltagare jag intervjuat, är välmående genom uttryck av känslor. Emotioner har, liksom kroppen, på senare tid hamnat inom intresse sociologin, vilket också hör samman med det ökade intresset för kroppen och dess betydelse²⁷. Känslor har inte minst traditionellt sammankopplats med femininitet (Lupton 1998) och har på samma sätt som kroppen ansetts tillhöra den irrationella delen av det mänskliga varat varför det tillskrivits ett lågt värde²⁸. På senare tid har det riktats sociologiskt intresse mot känslor genom en förståelse av deras sammanlänkande med kroppen och den sociala världen. Man har börjat förstå känslornas länk till kroppsliga erfarenheter, våra perceptioner, våra sociala erfarenheter – och sätten de bidrar till tanke. Enligt den fenomenologiska traditionen ligger nyckeln till den emotionella upplevelsen i individens situerade upplevelser i en viss tid och miljö. Emotioner spelar en central roll i att bidra till vår förståelse av vårt jag, eller vår subjektivitet (Lupton 1998). Det är på detta sätt jag menar att en fokus på känslors betydelse för deltagarna i Elementa är betydelsefullt – genom sättet att genom uttryckandet av känslor förstärka deras förståelse av vilka de är och vad de kan göra. Genom arbetet med emotioner i dansen får de helt enkelt en starkare självkännedom – vilket i förlängningen har visat sig vara ett redskap för att lättare kunna hantera sitt liv. Jag menar att det inte finns något irrationellt i behovet av att söka sätt att finna harmoni och även lycka genom kroppsliga uttryck –tvärtom ser jag det snarare som meningsfullt. Genom dansen lär vi oss att fysiskt uttrycka och förhålla oss till världen, andra och oss själva. Kroppen kan i dansen bli ett instrument snarare än ett ting. På detta sätt kan dans vara del i vårt identitets- och subjektsskapande; varför det också är värd sociologisk uppmärksamhet.

²⁶ Max Weber beskrev t.ex handlingar som styrdes av emotioner som en av de fyra typerna av social handling vilken precis låg inom gränsen för vad som kunde anses vara meningsfullt (Morrison; 2006).

²⁷ Luptons förståelse av emotioner är en version av socialkonstruktivism vilken är informerad av ett intresse av diskurser, dvs. hur känslorna representeras i språket, samtidigt genom en förståelse av emotioners sensuella, kroppsliga aspekter (Lupton; 1998; 8). Att beskriva känslor genom ett socialkonstruktivistiskt perspektiv betyder att ha en förståelse av dem som alltid upplevda och förstådda genom sociala och kulturella processer, snarare än fixa, biologiska reaktioner lokaliserade inom individen. Den kroppsliga aspekten innebär en förståelse av känslor som relaterade till kroppsliga sensationer så som rodnad.

²⁸ Sociologen Arlie Russell Hochschild (1983) menar att personer med lägre status i samhället riskerar få sina känslor betraktade som mindre viktiga än de med högre status. En man som uttrycker ilska kan därför upplevas mer rationell och adekvat än en kvinna som uttrycker samma känsla (se även Ambjörnsson 2004).

Referenser:

- Ambjörnsson, Fanny (2004) *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer* Ordfront; Stockholm
- Ashenden, Samantha (2005) "Structuralism and post-structuralism", Harrington, A (ed) *Modern social theory*, Oxford University press; Oxford
- Bengs, Carita (2000) *Looking good: a study of gendered body ideals among young people* Akademisk avhandling, Sociologiska institutionen, Umeå Universitet
- Bordo, Susan (1993) *Unbearable weight – feminism, western culture and the body*. University of California Press, London
- Börjeson, Agnes (1998) *Flickorna och frigörelsen, forskning om flickor och arbete med tjejprojekt*, Ungdomsstyrelsens utredningar 12, Globalt företagstryck; Stockholm
- Desmond, Jane C (ed) (1997) *Mening in motion – new cultural studies of dance*, Duke University press, Durham & London
- Edwards, Rosalind & Ribbens, Jane, ed (1998) *Feminist dilemmas in qualitative research – public knowledge and private lives*, Sage; London
- Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-Identity. Self and society in the late modern age*, Polity Press; Cambridge
- Gorely, Trish, Holroyd, Rachel & Kirk, David (2003) "Muscularity, the habitus and the social construction of gender: towards a gender-relevant physical education" *British Journal of sociology of education* 24(4) pp.429-448
- Gothlin, Eva (2002) "Förord" i de Beauvoir, Simone (2002 [1949]) *Det andra könet*, Norstedts förlag; Stockholm
- Graneheim, U.H & Lundman, B (2003) "Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness" *Nurse education today* (24) 105-11
- Göthlund, Anette (1997) *Bilder av tonårsflickor, om estetik och identitetsarbete*, Akademisk avhandling, Tema kommunikation; Linköpings Universitet
- Hammergren, Lena (1991) *Form och mening i dansen: en studie av stilbegreppet med en komparativ stilanalys av Mary Wigmans och Birgit Åkessons solodanser* Stockholms stift för utgivning av teatervetenskapliga studier, Avhandling, Diss. Stockholms Universitet
- Hanna, Judith Lynne (1983) "Dance and the child" *Current Anthropology*, 2(24) pp. 222-224
- Hochschild, Arlie Russell (1983) *The managed heart. Commercialization of human feeling*. University of California Press; Berkeley

- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur; Lund
- Kämsby, Karin (2003) "Danskonst för att hela människan" *Danstidningen* 3 (03) pp. 26-28
- Lindqvist, Anna (2007) *Dansens plats i skolan – tradition, utveckling och lärande i Skellefteå kommun*. Lic. Uppsats nr. 22, Pedagogiska institutionen, Umeå Universitet
- Lupton, Deborah (1998) *The emotional self, a sociocultural exploration*, Sage; London
- Mayland, Elaine (1995) *Rosenmetoden*, Energica förlag; Orsa
- McRobbie, Angela (1991) "The politics of feminist research: between talk, text and action" i: McRobbie (ed) *Feminism and youth culture* Macmillan Press; London
- Merleau-Ponty, Maurice [1947](1997) *Kroppens fenomenologi*, Daidalos; Uddevalla
- Morrison, K (2006) *Marx, Durkheim, Weber – formations of modern social thought*, 2 ed, Sage; London
- Mulinari, Diana (1996) "Kvinnoprojekt och feminism" I: Sahlin, I (red) *Projektets paradoxer*, Studentlitteratur; Lund
- Oinas, Elina (2001) *Making sense of the teenage body, sociological perspectives on girls, changing bodies and knowledge*, Åbo Akademi University press; Åbo
- Olsson, Cecilia (1993) *Dansföreställningar: danestetiska problem i historisk belysning och speglade i två dansverk*, Akademisk avhandling, Lunds Universitet, Bokbox; Lund
- Richie, Jane (2003) "The applications of qualitative methods to qualitative research" I: Richie & Lewis: *Qualitative research practise – a guide for social science students and researchers*, Sage; London
- Rosén, Elisabet (2006) "Känslans dans, dansterapi och praktisk affektskola" I Ringby, Per (red.) *Rörelse Kropp Gestaltning – tolv essäer och ett collage om dans*, Institutionen för litteraturvetenskap och nordiska språk, Umeå Universitet
- Sennett, Richard (1977) *The fall of public man*, Cambridge University press; Cambridge
- Shilling, Chris [1993] (2003) *The body and social theory*, Sage; London
- Skeggs, Beverly (1997) *Att bli respektabel. Konstruktioner av klass och kön*. Daidalos; Uddevalla
- Socialstyrelsens lägesrapporter (2007) *Folkhälsa och sociala förhållanden*, Socialstyrelsen
- Spencer, Liz, Richie, Jane & O'Connor, William (2003) "Analysis: practises, principles and processes", Richie & Lewis: *Qualitative research practise – a guide for social science students and researchers*, Sage; London

Söderström, Anette (2000) *Vad har hänt? Vad fångade vi? Sammanställning från Tjejnätverket åren 1999-2000*, Utvecklingsenheten, Kramfors Sollefteå hälso- och sjukvård

Thomas, Helen (1993) "An-Other voice : Young women dancing and talking" Thomas, H; *Dance, gender and culture*, The MacMillan press; London

Törnblom, Mia (2005) *Självkänsla nu! Din personliga coach visar hur*, Bokförlaget Forum AB; Stockholm

Wolff, Janet (1997) "Reinstating corporeality: feminism and body politics" pp. 81-99 Desmond, J C (ed) *Meaning in motion; new cultural studies of dance*, Duke University press; Durham & London

Young, Iris Marion (2000) *Att kasta tjejkast: texter om feminism och rättvisa*, Atlas cop; Stockholm.

Ängquist, Liisa (2006) *Dansande Ungdom*, Studentlitteratur; Lund

Opublicerat material:

Intervju med Klara, 080303

Intervju med tonårsgruppen, 080416

Intervju med Maria, 080417

Intervju med Anna, 080417

Intervju med Erika, 080418

Intervju med Åsa Rockberg, 080420

Intervju med Elin, 080421

Jaanus, Ulla (2000) *Dans och rörelsepedagogik som komplement i socialt arbete*, opublicerad c-uppsats, Institutionen för socialt arbete, Umeå Universitet

Telefonintervjuer med Åsa Rockberg, 010413, 010505

Bilagor

Bilaga 1

Umeå, april 2008

Hej!

Jag heter Sofia Lindström och läser magisterkursen i sociologi vid Umeå Universitet. Jag skriver till dig med anledning av att jag ska skriva min D-uppsats kring Earthheart dance och Elementa på uppdrag av Åsa Rockberg. Därför vill jag fråga om du skulle vara intresserad av att träffa mig för att berätta om dina upplevelser av att vara med i Elementa och i Åsa Rockbergs arbete med Earthheart dance? Jag är intresserad av hur du tycker det är att dansa Earthheart och vad det har betytt för dig!

Jag vet inte ännu vem du är, det är Åsa och hennes sekreterare Ingrid som skickar ut denna förfrågan till dig som varit med i Elementa under Åsas ledning en längre tid och som fortfarande finns tillgänglig i trakten kring Sollefteå (hela tiden eller ibland).

Jag kommer att befinna mig i Näsåker mellan den 16/4 och den 21/4 och hoppas att du har tid en stund att träffa mig då. Jag vill gärna träffa dig enskilt eller i grupp med några andra av tjejkarna som varit med i Elementa, beroende på vad ni själva tycker känns bäst. Intervjuerna skulle i så fall vara mellan 30 minuter och en timme, där jag använder en mp3-inspelare. Du kommer att vara garanterad anonymitet och har självklart rätt att dra dig ur vid vilket tillfälle som helst. Du har också rätt att dra dig ur under intervjun om du vill.

Hoppas detta är något som du tycker låter intressant!

Kontakta i så fall Åsa på hennes mail asa.rockberg@earthheart.se så vidarebefordrar hon ditt namn och telefonnummer till mig, så att jag kan ta kontakt med dig för att komma överens om en intervjutid. Annars ringer Åsas sekreterare Ingrid dig om någon dag för att se om du vill vara med eller inte.

Du kan också kontakta mig på min mail om du har några frågor:
soalim02@student.umu.se eller på min telefon: - - - - -

Med vänlig hälsning
Sofia Lindström

Handledare Jenny-Ann Brodin Danell
Sociologiska institutionen
Umeå Universitet

Bilaga 2

Umeå, april 2008

Hej!

Jag heter Sofia Lindström och läser magisterkursen i sociologi vid Umeå Universitet. Jag ska skriva min D-uppsats kring Earthheart dance på uppdrag av Åsa Rockberg denna vår, och vill med detta brev informera om min närvaro vid ett av danstillfällena med den nuvarande gruppen tonårstjejer som dansar med Åsa. Detta brev är som information till er föräldrar då eleverna inte är myndiga. Under mitt besök kommer jag, så länge det är ok med deltagarna, observera hur dansen är utförd och också föra ett samtal med eleverna kring deras upplevelser.

Med vänlig hälsning

Sofia Lindström

Handledare Jenny-Ann Brodin Danell

Sociologiska institutionen

Umeå Universitet

Bilaga 3

Intervjuguide tonårsgruppen

- Hur länge har ni dansat Eartheart dance?
- Hur upplever ni att det är att dansa?
- Vad känner ni att det ger er? Varför dansar ni?
- Vad är det med dansen som ni tycker mest om?
- Hur upplever ni kontakten med dansläraren?
- Hur upplever ni att det är i dansgruppen?
- Berätta om ett tillfälle som varit betydelsefullt när ni dansat (som ni kommer komma ihåg från danstillfällena)

Bilaga 4

Intervjuguide Åsa Rockberg

- Berätta om hur du började utveckla dansen
- Berätta om vad Earthheart dance är/består av
- Vilka resultat vill du uppnå? Vad tillför Earthheart den som dansar?
- Hur ser du på din egen roll som danspedagog?
- Vad är unikt med Earthheart dance?
- På vilka sätt är dansen viktig enligt dig?
- Berätta om de två lagarna (allt är fött av kvinna och inget får göras som skadar barnen)
Vilken betydelse har de? vad innebär de?
- Berätta om din kontakt med deltagarna. Hur upplevde du den?
- Har du upplevt det problematik under ditt arbete med dansen?
- Berätta om ett tillfälle som varit betydelsefullt i ditt arbete med Earthheart
- Hur ser du på kroppens mening i dansen? Vilken mening har kroppen för dig?
- Hur känner du/vill du göra inför framtiden?

Bilaga 5

Umeå 080411

Hej!

I enlighet med forskningsetiska principer inom samhällsvetenskaplig forskning, behöver jag ditt skriftliga tillstånd för att kunna använda ditt namn (för och efternamn) i min magisteruppsats i sociologi.

Du kommer med anledning av detta få läsa manuskriptet i sin helhet innan uppsattsseminariet och ges därmed möjlighet att komma med synpunkter på eventuella felformuleringar, oklarheter o dyl.

Du har också rätt att bestämma om, hur länge och på vilka villkor du vill delta i min studie och avbryta din medverkan när du vill. Detta gäller även när du skrivit på samtycke för publicering av namn.

Härmed ger jag tillåtelse för användning av mitt namn, medveten om att jag därmed är identifierad.

Namnunderskrift: _____

Namnförtydligande: _____

Ort, datum: _____

Med vänlig hälsning
Sofia Lindström

Handledare Jenny-Ann Brodin Danell
Sociologiska institutionen
Umeå Universitet

Bilaga 6

Intervjuguide Elementatjejerna:

- Frågor kring bakgrund (ålder, boplat, sysselsättning)
- Varför började du dansa i Eartheart/ i Elementa?
- Varför har du fortsatt? Alt. Varför slutade du?
- Var du medveten om dansens mål?
- Vilka förväntningar hade du på dansen? Infriades dem?
- Berätta om vad det var du gjorde under en Elementatträff?
- Hur upplevde du dansens olika delar?
- Hur upplevde du kontakten med dansläraren?
- Hur upplevde du gemenskapen till de andra?
- Har du upplevt förändringar i gruppen/dig själv den tid du varit med?
- Upplever du att dansen ger en förmåga att uttrycka känslor? Vilka känslor är det då? (Ilska, glädje, sorg, ångest) Kan du ge exempel?
- Hur är det att använda kroppen i dansen? Vad betyder det för dig?
- Hur ser du på/upplever du din kropp? Har detta förändrats?
- Hur upplever du talet om kvinnan och kvinnans kraft (De två lagarna)?
- Berätta om ett tillfälle som varit särskilt betydelsefullt (som du kommer komma ihåg från danstillfällena)
- Hur känner du inför dansen nu?
- Hur ser du på framtiden?

Bilaga 7

Figur 1: exempel på underkategorier och deras relation till meningsenheter, kondenserade meningar och koder

Meningsenhet	Kondenserad mening	Kod	Underkategori
”det fanns en gemenskap som var väldigt viktig för mig ändå, för mig har det inte funkat så jättebra, socialt. Jag har inte vetat om de här sociala koderna som för en del verkar så självklara”	Fanns en viktig gemenskap, har inte vetat om sociala koder	Att känna acceptans i gruppen	Acceptans
”Man kunde ha saker som hade hänt hemma eller på skolan, då man kunde ju jämt säga allt där”	Ha saker som hänt, kunde säga allt där	Känna trygghet att uttrycka sig	Trygghet
”För mig var det ett lyft att träffa en vuxen människa, en vuxen kvinna, som brinner för människor. Då var det mycket att unga tjejer ska få växa till de människor de kan bli”	Lyft att träffa en vuxen som brinner för människor	Tro på engagemang	Engagemang
”man fick kontroll över sin kropp, man visste var man hade den och den på nåt vis, och det blev ok att använda den”	visste var man hade kroppen, ok att använda den	Känna kroppen	Självkännedom
”man kunde känna en lättnad efteråt, när man hade dansat fritt. Att det var en skön känsla, att man hade fått känt”	Känna lättnad, skönt att fått känt	Lättnad i uttryck av känslor	Uttryck (av känslor)

